

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE
ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE
OIRPOSDRU REGIUNEA VEST

ASOCIAȚIA
PENTRU DEZVOLTARE
DURABILĂ SLATINA

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial
Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
“Investește în oameni!”

femintegra
șansa ta la integrare

STUDIU PRIVIND IDENTIFICAREA ASPECTELOR CHEIE
PENTRU INCLUZIUNEA SOCIALĂ ȘI ECONOMICĂ A FEMEILOR
DEZAVANTAJATE DIN PUNCT DE VEDERE SOCIAL

Femei victime ale violenței domestice și femei provenite
din familii monoparentale

CUPRINS

Introducere 4

Incluziunea socio-economică a victimelor violenței domestice	6
Ce este violența domestică	6
Dimensiunea fenomenului violenței domestice	8
Violența domestică, un secret bine păstrat. De ce nu se declară violența domestică?	11
Acceptarea socială a violenței domestice	13
Cauze ale acceptării violenței domestice de către victime	15
Cauzele și explicațiile violenței domestice	17
Factori favorizanți ai violenței domestice	18
Efectele violenței domestice asupra victimei	19
Efectele violenței domestice asupra copiilor	20
Violența domestică și integrarea victimelor pe piața muncii	21
Cadrul legislativ național în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie	24
Servicii destinate victimelor violenței domestice	26
Recomandări privind dezvoltarea de intervenții în domeniul violenței domestice	28
Integrarea socio-economică a mamelor singure (familii monoparentale)	29
Familia monoparentală – un fenomen important în societatea contemporană	29
Caracteristicile socio-demografice ale familiilor monoparentale	30
Riscurile excluziunii socio-economice ale mamelor singure	31
Anexa 1 - Organizații ce furnizează servicii destinate victimelor violenței domestice în județele de implementare a proiectului	36
Bibliografie selectivă	39

INTRODUCERE

Problematika incluziunii sociale și economice a femeilor nu este una nouă, fiind îndelung analizată și studiată atât la nivel global, cât și la nivel național. Analizele privind discriminarea de gen, inclusiv discriminarea pe piața muncii, sunt numeroase și datează încă din secolul XIX când a început procesul de emancipare socială a femeilor. Toate aceste studii, aproape fără excepție, au o concluzie comună: femeile reprezintă cel mai mare grup social dezavantajat socio-economic. Fără a analiza cazurile specifice care pun femeile în situații evidente de risc de excluziune socială (cum ar fi, de exemplu, violența domestică sau femeile mame singure) studiile dedicate discriminării au arătat ca femeile sunt discriminate. Fenomenul este valabil nu doar în țări sărace sau slab dezvoltate, dar și în cele puternic industrializate. Mai mult, discriminarea femeilor este un fenomen cu o largă prevalență.

Prima jumătate a secolului XX a marcat și primele încercări de intervenție socială având ca miză stimularea integrării pe piața muncii a femeilor în special ca urmare a dezechilibrelor provocate de războaie și crizele economice ce le-au urmat. În România studiile de această factură sunt de dată ceva mai recentă majoritatea fiind generate după 1989 când au luat ființă și primele programe de studii de gen și discriminare. Proiectele pe tema incluziunii sociale realizate prin intermediul programelor finanțate de fondurile structurale și de coeziune au generat un plus de cunoaștere aplicată (mai puțin academică) fiind într-o mai mare măsură centrate pe identificarea de caracteristici ale grupurilor vulnerabile și bune practici în domeniul incluziunii sociale a acestora. Toate aceste studii permit o segmentare clară a grupului țintă principal care este reprezentat de femei și identificarea unor (sub)categorii concrete ce prezintă caracteristici și dificultăți specifice. Se remarcă astfel următoarele subgrupuri cu risc crescut de excluziune socio-economică: femeile din mediul rural, femeile roma, femeile cu copii de vârstă preșcolară, femeile cu 3 sau mai mulți copii, femeile mame singure, femeile victime ale traficului de ființe umane, femei victime ale violenței domestice, etc. Toate aceste (sub)grupuri vulnerabile au caracteristici diferite, cauze și mecanisme diferite ce duc la apariția și întreținerea riscului de excluziune socio-economică.

Studiul de față urmărește identificarea aspectelor cheie pentru incluziunea socială și economică a femeilor dezavantajate din punct de vedere social, în special cu privire la femei victime ale violenței domestice și femei mame singure (familii monoparentale). Prin natura sa acest studiu urmărește aprofundarea cunoașterii atât a situației problematice de marginalizare socială la nivelul grupului țintă studiat, dar și a aspectelor esențiale de care trebuie să se țină seama în elaborarea și realizarea intervențiilor sociale având ca miză reintegrarea socială și economică a femeilor dezavantajate. Din acest punct de vedere studiul are un profund caracter aplicativ, aspectele reliefate de studiu urmărind a oferi o bază utilă pentru ghidarea intervențiilor sociale având ca scop combaterea fenomenului de marginalizare socială.

Studiul de față este realizat în cadrul proiectului „FEMINTEGRA - Integrarea profesională, socială și personală a femeilor dezavantajate prin inserția pe piața muncii” POSDRU/144/6.3/S/128158. Proiectul este finanțat prin Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 și implementat de Asociația pentru Dezvoltare Durabilă Slatina în parteneriat cu Instituto de Formacion Integral S.L.U. Spania, Fundația Filocalia, Asociația Centrul de Incubare Creativ Inovativ de Afaceri și Serviciul Public de Asistență Socială Curtea de Argeș.

Proiectul cu o valoare totală de 6.464.522,97 lei este implementat în regiunile Sud-Vest Oltenia, Nord-Est și Sud-Muntenia.

Obiectivul general al proiectului este facilitarea accesului pe piața forței de muncă a femeilor dezavantajate din punct de vedere social prin îmbunătățirea competențelor și abilităților socio-profesionale, cu ajutorul unui amplu proces de calificare, care include orientare, formare și destinații de plasare.

Din punct de vedere metodologic studiul are o puternică componentă calitativă. Ne-am propus, în primul rând, o înțelegere a fenomenului marginalizării/ integrării sociale a grupurilor vulnerabile studiate. În acest sens, studiul de față se bazează pe un număr de 18 interviuri cu experți în domeniul incluziunii sociale a grupurilor țintă studiate, dar și pe 6 focus-grupuri cu femei aflate în situațiile de risc analizate.

Focus grupurile au fost realizate în Curtea de Argeș (2 focus grupuri), comuna Iancu Jianu - jud Olt (2 focus grupuri), comuna Horia - jud Neamț (1 focus grup) și comuna Rugionasa jud Neamț (1 focus grup). Pentru completarea documentării au fost realizate interviuri cu câte trei asistenți sociali și experți în domeniul violenței domestice din județele Argeș, Olt, Neamț, Iași, Dâmbovița și Dolj.

Prin abordarea calitativă utilizată am urmărit o înțelegere mai aprofundată a fenomenului violenței domestice, dar și conturarea unei serii de sugestii și fundamente pentru dezvoltarea de noi activități în direcția combaterii excluziunii sociale a grupurilor țintă vizate.

INCLUZIUNEA SOCIO-ECONOMICĂ A VICTIMELOR VIOLENȚEI DOMESTICE

Ce este violența domestică

Violența domestică, numită deseori și violență familială, violență intra-familială sau violență intimă, este una dintre cele mai larg răspândite forme de violență din societatea modernă. Întâlnită în egală măsură la nivelul societăților dezvoltate cât și a celor slab dezvoltate, violența domestică afectează preponderent femeile (peste 80% din victimele violenței domestice înregistrate sunt femei) însă, în ciuda răspândirii sale, este un fenomen încă puțin cunoscut. Caracterul relativ al violenței domestice și lipsa unui consens în ceea ce privește încadrarea sau nu a anumitor comportamente în sfera violenței domestice fac ca fenomenul să fie greu definibil.

Una dintre cele mai des utilizate definiții ale violenței domestice este cea propusă de către E. Stark și A. Flitcraft (*Women at risk*, New Delhi, London, Sage Publication, 1996). Conform acestora, violența domestică este:

„o amenințare sau provocare petrecută în prezent sau în trecut, a unei răniri fizice în cadrul relației dintre partenerii sociali, indiferent de statutul lor legal sau de domiciliu. Atacul fizic sau sexual poate fi acompaniat de intimidări sau abuzuri verbale, distrugerea unor bunuri personale ale victimei; izolarea ei forțată de prieteni, sau de restul familiei sau alte persoane care ar putea constitui un potențial ajutor pentru victimă, incluzând copiii; răspândirea unor amenințări și a terorii în jurul victimei; controlul accesului la bani, sau la lucruri personale, hrană, mijloace de transport, telefon și alte surse de protecție și îngrijire de care ar putea beneficia femeia-victimă.”

La nivel intuitiv tindem să includem în sfera violenței domestice mai ales actele de violență fizică. Definiția propusă anterior include o gama foarte largă de comportamente abuzive ce depășesc sfera violenței fizice. Din acest punct de vedere violența domestică, definită adesea și abuz domestic, trebuie înțeleasă în sensul său larg drept un set de comportamente abuzive utilizate de o persoană pentru a impune și menține puterea și controlul în cuplul familial. Violența domestică este „un stil de comportament coercitiv și abuziv care include atacuri fizice, sexuale, verbale și psihologice precum și constrângere economică manifestată asupra partenerului intim.” (Kolbo, J. R. (1996); O’Keefe, M. (1995). Predictors of child abuse în maritally violent families. *Journal of Interpersonal Violence*, 10(1), 3-25; Shipman, K. L., et al. (1999); Straus, M. A., & Gelles, R. J. (Eds.) (1990).

În acest sens violența domestică este:

- orice comportament ce afectează integritatea fizică, psihică, emoțională sau economică a unei persoane
- exercitată în interiorul unei relații de cuplu (căsătoria nu este obligatorie)
- un comportament mai degrabă recurent decât singular, un mod/ stil de relaționare mai degrabă metodic decât accidental

Focus grupurile și interviurile realizate au scos în evidență tendința persoanelor participante la studiu, inclusiv a asistenților sociali, de a asocia violența domestică exclusiv cu violența fizică și vătămarea corporală. Trebuie precizat aici că o singură persoană dintre participantele la studiu a făcut referire la abuzul psihologic suferit:

„ ...dar și dacă îți spune mereu că nu ești bună de nimic nu tot agresiune este? Adevărat, agresiune verbală. (femeie 37 ani, mediul urban)”

Pe baza acestor observații se poate concluziona că violența verbală este recunoscută drept formă de violență domestică doar în măsura în care aceasta acompaniază violența fizică. Abuzul verbal este rareori sau deloc catalogat, la nivelul conștiinței sociale, drept violență domestică. Acest lucru este valabil mai ales în mediul rural. Mediul urban fiind caracterizat de un nivel mai ridicat de educație școlară se asociază cu un nivel mai crescut al așteptărilor cu privire la calitatea relațiilor domestice și, pe cale de consecință, cu un nivel mai redus de tolerare la forme subtile și non-fizice de violență.

O situație asemănătoare o întâlnim și în cazul violenței sexuale. Această formă de violență domestică, recunoscută inclusiv la nivel legislativ, nu a fost amintită de nici un subiect participant la focus grupuri sau la interviuri.

În România, violența domestică este obiectul unei legi speciale și anume - *Legea 25/2012 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. Lege nr. 25/2012.* În accepțiunea acestei legi violența în familie este definită, conform articolului 2 astfel::

„În sensul prezentei legi, violența în familie reprezintă orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare ori de apărare, manifestată fizic sau verbal, săvârșită de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă ori poate cauza un prejudiciu sau suferințe fizice, psihice, sexuale, emoționale ori psihologice, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, constrângerea sau privarea arbitrara de libertate.”

Mai mult, potrivit legii pentru prevenirea și combaterea violenței în familie

Art. 2.1. Violența în familie se manifesta sub următoarele forme:

*a) **violența verbală** – adresarea printr-un limbaj jignitor, brutal, precum utilizarea de insulte, amenințări, cuvinte și expresii degradante sau umilitoare;*

*b) **violența psihologică** – impunerea voinței sau a controlului personal, provocarea de stări de tensiune și de suferință psihică în orice mod și prin orice mijloace, violența demonstrativă asupra obiectelor și animalelor, prin amenințări verbale, afișare ostentativă a armelor, neglijare, controlul vieții personale, acte de gelozie, constrângerile de orice fel, precum și alte acțiuni cu efect similar;*

*c) **violența fizică** – vătămarea corporală ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de par, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, inclusiv mascate, ca fiind rezultatul unor accidente, prin otrăvire, intoxicare, precum și alte acțiuni cu efect similar;*

d) **violența sexuală** – agresiune sexuală, impunere de acte degradante, hartuire, intimidare, manipulare, brutalitate în vederea întreținerii unor relații sexuale forțate, viol conjugal;

e) **violența economică** – interzicerea activității profesionale, privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrana, medicamente, obiecte de primă necesitate, acțiunea de sustragere intenționată a bunurilor personale, interzicerea dreptului de a posedea, folosi și dispune de bunurile comune, refuzul de a susține familia, impunerea de munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv unui membru de familie minor, precum și alte acțiuni cu efect similar;

f) **violența socială** – impunerea izolării persoanei de familie, de comunitate și de prieteni, interzicerea frecventării instituției de învățământ, impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, privare intenționată de acces la informație, precum și alte acțiuni cu efect similar;

g) **violența spirituală** – subestimarea sau diminuarea importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase, impunerea aderării la credințe și practici spirituale și religioase inacceptabile, precum și alte acțiuni cu efect similar sau repercusiuni similare.

Avem așadar o gamă extrem de largă și variată de comportamente și tactici prin care o persoană încearcă să-și impună puterea și controlul asupra partenerului de viață pentru a obține subordonare, obediență sau, pur și simplu plăcere. În sensul său larg, așa cum este definită legal, violența domestică este slab cunoscută, majoritatea comportamentelor ce o circumscriu nefiind asociate, la nivelul mentalului colectiv cu acte de violență domestică.

Dimensiunea fenomenului violenței domestice

Violența în familie este probabil cea mai gravă și mai răspândită formă de violență la nivelul societății moderne indiferente dacă vorbim despre societățile dezvoltate sau cele mai puțin dezvoltate. Potrivit sociologului Anthony Giddens:

„Casa este locul cel mai periculos din societatea modernă. În termeni statistici, o persoană de orice vârstă sau sex poate fi mult mai ușor supusă unei agresiuni fizice în propria casă decât noaptea pe stradă. Una din patru crime în Marea Britanie este comisă de un membru de familie asupra altui membru.”(Giddens, 2001, p 178)

Violența domestică este una din cele mai des întâlnite forme de încălcare a drepturilor omului întâlnită în interiorul țărilor dezvoltate cu o democrație avansată. În accepțiunea Comisiei Europene violența domestică este „o manifestare brutală a inegalităților de gen și o violare a drepturilor omului”. Potrivit studiilor asumate de Comisia Europeană, una din cinci femei (20%) la nivelul țărilor membre UE a fost victima unei violențe fizice în interiorul familiei cel puțin o dată pe parcursul vieții și una din 10 a fost

victima unei violențe sexuale.

Precizările statistice anterioare se aplică în special violenței domestice ce afectează integritatea fizică a persoanei: violența fizică. Dacă ne referim la violența verbală sau alte forme de manifestare a violenței domestice (violența economică sau psihologică) atunci amploarea fenomenului se modifică radical. Violența domestică, în formele sale mai „rafinată” de agresiune devine un fenomen aproape universal. Sub acest aspect, violența domestică include o întreagă gamă de comportamente care aduc atingere demnității umane și duc la instituirea unei relații de dominare și control: injurii, amenințări, jigniri, hărțuire, etc.

De precizat că datele statistice cu privire la manifestarea violenței domestice trebuie luate cu precauție, deoarece fenomenul are o vastă latură puțin cunoscută. Potrivit studiilor de specialitate, violența domestică este un „secret domestic” bine păstrat. În acest sens, unele studii arată că victimele violenței domestice ajung să depună plângere la poliție sau să ceară ajutorul instituțiilor de specialitate doar în condiții de violență fizică repetată și intensă. Potrivit unui studiu realizat în Canada, victimele violenței domestice au fost agresate în medie de 35 de ori înainte de a face plângere la poliție (Burris C. & P. Jaffe (1984), Wife battering: A well-kept secret. Canadian Journal of Criminology, vol.26, p.171.) În aceste condiții, ponderea reală a violenței domestice poate fi doar aproximată.

În ciuda evidențelor statistice care arată o răspândire largă a violenței domestice, fenomenul este încă rareori recunoscut ca problemă publică și puțin adus în discuțiile publice. Chiar și societățile moderne și dezvoltate par a avea o rețineră în a vorbi deschis despre fenomenul violenței domestice. Sub protecția intimității domestice și a inviolabilității spațiului familial, violența domestică este un „secret domestic” rareori declarat. Se cuvine a face aici distincția dintre:

- a. *Violența domestică înregistrată – reprezintă numărul de cazuri de violență domestică declarate instituțiilor statului și care fac obiectul dosarelor de cercetare. Numărul acestor cazuri înregistrate este cu mult mai mic comparativ cu numărul de cazuri cunoscute de autorități, acest aspect fiind determinat de tendința victimelor de a nu depune plângere în cazul acestor forme de violență. De cele mai multe ori, aceste cazuri reprezintă doar cazurile de violență fizică în stare continuată și cu consecințe puternice asupra integrității fizice a victimei.*
- b. *Violența domestică declarată public, dar neînregistrată juridic – reprezintă situațiile despre care victimele vorbesc public, însă refuză să depună plângeri oficiale. Este situația întâlnită atunci când poliția este nevoită să intervină în cazul unui scandal conjugal pentru a aplana o ceartă violentă, însă se află în imposibilitatea de a înregistra un caz de violență domestică în condițiile în care partea abuzată refuză să facă o plângere scrisă în acest sens. Cel mai adesea, în asemenea cazuri, poliția ajunge să încadreze situația ca deranjare a ordinii publice și nu ca dosar de violență domestică.*
- c. *Cifra neagră a violenței domestice – reprezintă amploarea reală a fenomenului, amploare ce nu poate fi cunoscută în condițiile în care victimele aleg să păstreze secretul.*

Violența în familie în România – indicatori de percepție și statistici oficiale

Studiile cu privire la violența domestică din România sunt relativ puține, statisticile oficiale fiind adesea contrazise de sondaje de opinie. Astfel, potrivit datelor oficiale ce au stat la baza realizării strategiei naționale de intervenție în cazul violenței domestice, la nivel național au fost înregistrate 82.000 de cazuri raportate de violență în familie în perioada 2004-2011 și 800 de decese. Per ansamblu, cele 82000 de cazuri înregistrate reprezintă mai puțin de 2% din totalitatea familiilor din România.

Daca raportăm numărul total de cazuri la perioada îndelungată de timp pe care s-a făcut raportarea avem un număr mediu de 11714 cazuri anuale de violență domestică și aproximativ 114 decese produse ca urmare a acestui fenomen.

Datele oficiale astfel raportate trebuie analizate cu precauție pentru că, în fapt, aceste cifre reprezintă doar cazurile extreme de violență domestică ce au făcut obiectul plângerilor și, eventual, a anchetelor instituțiilor de resort. Mai precis, este vorba despre violență intensă și repetată care a implicat vătămare gravă a unui membru al familiei sau, de cele mai multe ori, comportamente agresive față de minori.

Datele oficiale contrazic o serie de sondaje de opinie realizate pe această temă:

- Eurobarometrul din 2010 „Violența domestică împotriva femeilor” coordonat de Comisia Europeană, arată că o femeie din patru este victima a violenței domestice la un moment dat în viața.
- Un sondaj Gallup realizat la nivelul anului 2003 arăta o incidență a violenței domestice de cca 21%
- Un sondaj realizat de Centrul de Sociologie Urbană și Regională în anul 2008 în cadrul proiectului VIODOM indică o incidență a violenței domestice de cca 18,4%.

Într-un alt studiu realizat de Centrul de Sociologie Urbană și Regională în colaborare cu Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici” București se arată că violența domestică este un fenomen cu un grad ridicat de tolerare socială: 60% din populația studiată era tolerantă față de comportamentele violente din familie, considerând ca astfel de fapte sunt justificate în anumite situații sau uneori, în funcție de context, chiar în toate situațiile.

Potrivit aceluiași studiu realizat în 2008 rezultă că peste 1,2 milioane de românce cad victime ale violenței în fiecare an; dar mai puțin de 1% intră în statisticile oficiale, ca urmare a depunerii unei plângeri împotriva agresorului. Se mai arată ca în 45% dintre familiile din România exista risc de violența asupra minorilor, iar în 10% dintre acestea se manifestă forme de abuz asupra minorilor. În anul 2011, din totalul infracțiunilor de violență domestică sesizate la nivelul Inspectoratului General al Poliției Române, în 22,61% dintre cazuri s-a dispus începerea urmăririi penale.

De precizat însă că preocuparea instituțională cu privire la acest fenomen este încă scăzută comparativ cu amploarea fenomenului. Ne bazăm această afirmație pe faptul că, la nivelul statisticilor oficiale, nu există indicatori distincți care să surprindă dinamica fenomenului. În plus, în ciuda faptului că în ultimii ani au apărut centre de adăpost și consiliere pentru victimele violenței domestice majoritatea sunt private și acoperă doar parțial teritoriul României, existând județe unde aceste servicii lipsesc cu desăvârșire.

Potrivit unui studiu realizat de European Union Agency for Fundamental Rights și publicat în 2014 violența domestică este un fenomen larg răspândit în toate țările membre UE:

- se estimează că 13 milioane de femei din UE suferă din cauza violenței domestice în cursul unui an.
- una din trei femei (33%) a suferit din cauza violenței fizice sau sexuale de la împlinirea vârstei de 15 ani
- aproximativ 8% din populația feminină suferă diferite forme de violență fizică sau sexuală pe parcursul unui an
- din totalul femeilor angajate într-o relație intimă aproximativ 22% au suferit diferite forme de violență fizică sau sexuală provocate de parteneri

- aproximativ 11% dintre femei au suferit diferite forme de violență sexuală de la împlinirea vârstei de 15 ani.
- cele mai frecvente forme de violență domestică sunt îmbrâncirea, pălmuirea, tragerea de păr, prinderea puternică și scuturarea.
- una din 6 femei (16%) care au rupt relația cu un soț/partener agresiv a fost victima violenței și după terminarea relației

Violența domestică, un secret bine păstrat. De ce nu se declară violența domestică?

După cum am precizat anterior, violența domestică este cel mai adesea un secret al familiei bine păstrat și știut doar de soț, soție și uneori de copii. Studiile de specialitate au arătat ca tendința de a păstra secretul actelor de violență domestică este un fenomen mai degrabă comun (Pearson 1997, Dutton 1994, Burris C. & P. Jaffe 1984). Relativ puține persoane vorbesc deschis despre experiențele personale de victime ale violenței domestice. Cel mai adesea, victimele violenței domestice aleg să ascundă, să nege sau să minimalizeze actele de violență sau, pur și simplu, să definească abuzurile ca ceva normal ce trebuie acceptat ca atare, fără a le pune prea mult în discuție. În acest sens, apelează la o serie întreagă de tactici de disimulare ce include minciuna, ascunderea eventualelor răni, zgârieturi sau vânătăi, concedii de boală, schimbarea locului de muncă, etc.

Cercetările pe această temă sunt dificile mai ales din cauza acestei tendințe de a păstra secretul și din cauza dificultăților de a crea un cadru securizat în care victimele să se simtă confortabil în a discuta despre abuzurile umilitoare pe care le-au trăit.

Acest fenomen s-a regăsit și la nivelul femeilor participante la focus-grupurile realizate în cadrul studiului nostru. Astfel, din cele peste 30 de persoane participante la focus grup numai 5 au vorbit despre experiențe personale în sfera violenței domestice fără însă a intra în amănunte¹. Potrivit direcțiilor de asistență socială din cele patru primării care au organizat și găzduit focus-grupurile, aproape jumătate din persoanele participante au trăit experiența traumatizantă a unei relații abuzive. De precizat că majoritatea (4 persoane) erau din mediul urban și una singură din mediul rural și că toate cele patru persoane din mediul urban reușiseră să pună capăt, prin divorț sau separare, relației. Această observație ne permite generalizarea a două aspecte legate de disponibilitatea de a vorbi a victimelor violenței domestice:

Victimele violenței domestice au o disponibilitate mai mare de a vorbi despre experiența trăită după încetarea relației abuzive. Acest lucru este puțin probabil a se produce atâta timp cât relația abuzivă este în desfășurare.

Disponibilitatea de a recunoaște public existența unei relații abuzive este mai mică în mediul rural decât în mediul urban. Acest aspect derivă în principal din șansele mai mici ale unei femei din mediul rural de a-și asigura independența financiară față de un soț abuziv. În mediul rural se ajunge astfel la o toleranță a unei violențe domestice cu un nivel mai mare de intensitate-

¹ Restul persoanelor participante au discutat despre fenomen la modul general ferindu-se să facă referire la experiențe personale sau trăite de apropiați.

Explicațiile pentru această tendință de a face un secret din situațiile de violență domestică sunt multiple și includ aspecte precum:

- a. *Minimalizarea actelor de violență, prin autoconvingerea victimelor că “nu s-a întâmplat nimic”. Din dorința de a păstra viu visul unei vieți de familie fericite, există o tendință de autodisimulare. În acest caz, secretul este păstrat în primul rând față de sine și apoi față de ceilalți. Există o anumită reticență și dificultate de a recunoaște și accepta eșecul familial. Este însă și mai greu a afirma public acest eșec. Acest mecanism este numit în psihologie negare, o etapă distinctă în procesul de recunoaștere și acceptare a unei situații neplăcute sau traumatizante.*
- b. *Evitarea trăirii emoțiilor negative pe care le-ar reactiva o eventuală rememorare a actelor de violență domestică.*
- c. *Întrebările indiscrete și comentariile celorlalți. Violența domestică este o experiență umilitoare, iar expunerea ei publică generează o intensificare a acestei umilințe (umilința publică). Evitând recunoașterea publică a violenței domestice, victimele evită, de fapt, privirile și întrebările indiscrete ale celorlalți, judecata acestora sau chiar propria blamare. Acest lucru este valabil mai ales în condițiile în care la nivel social există o tendință de tolerare și justificare a violenței domestice. Este puțin probabil ca o victimă a violenței domestice să își expună public experiența în condițiile în care se așteaptă la comentarii de genul “îi place și ei, că altfel nu ar sta!” sau „Lasă fato, că dacă nu te iubește, nu te lovește!” sau „L-ai supărat tu cu ceva, că altfel nu te bate el degeaba”.*
- d. *Teama de eventuale pedepse din partea abuzatorului.*
- e. *Lipsa de soluții. În condițiile în care în majoritatea comunităților nu există servicii de suport și consiliere pentru victimele violenței domestice declararea acestei stări de fapt apare ca un act gratuit și fără nici un fel de finalitate.*

Secretul violenței domestice

*“Nu cred că o să recunoscă niciuna că e bătută. O să vedeți și dumneavoastră. Noi le vedem căci vin la noi cu câte un ochi vânăt, dar nu recunosc nimic. Spun că s-au lovit.”
(Asistent social)*

Majoritatea preferă să tacă. Sau dacă nu tac, să nu facă plângere. Așa că noi nu putem face nimic. Le găsesc tot felul de scuze: că era beat, că nu știa ce face, că de fapt e altfel. (Asistent social)

Am venit aici (la biroul de asistență socială) și tot pe mine m-au certat: “dacă ești proastă și stai”. N-am mai zis nimic. De ce să zic, că oricum nu mă ajută nimeni. (victimă a violenței domestice)

Recunoașterea publică a existenței violenței domestice este un act de curaj pentru că trebuie depășită teama de eventuale pedepse din partea abuzatorului. Ori, arată studiile, aceste pedepse nu sunt simple temeri sau fantezii. Dimpotrivă, în condițiile în care victima violenței domestice declară această situație și caută ajutor exterior, violența tinde să se intensifice. Intensificarea violenței și a amenințărilor din partea abuzatorului reprezintă modalități prin care acesta încearcă să reinstituie controlul asupra relației, să-și readucă victima în starea de supunere și să evite evadarea acesteia.

A recunoaște existența violenței domestice este însă primul pas în găsirea unei soluții la această problemă. Însă, pentru ca acest prim pas să se producă, este nevoie de o intervenție specializată de care nu orice persoană este capabilă. De multe ori este vorba despre un proces ce necesită timp pentru o restructurare a viziunii victimelor cu privire la abuzator, la relația de familie sau la propriul viitor.

Interviurile cu reprezentanții Direcțiilor de Asistență Socială din administrațiile publice ce au ajutat la realizarea focus-grupurilor au reliefat această necesitate de personal specializat în problematica violenței domestice:

„daca am avea un caz nici nu am ști ce să facem. Este nevoie de consiliere psihologică și noi nu avem psiholog. Nu avem pregătirea necesară să facem mediere. Mai suntem uneori chemați să facem anchete sociale, dar atât. (asistent social)

Abordarea intuitivă a cazurilor de violență domestică practică de personal necalificat este de natură să întărească situația problematică a victimelor care ajung să se vadă singure și fără nici un fel de ajutor extern în rezolvarea situației. Departele de a avea o finalitate ameliorativă aceste intervenții fac, de multe ori, mai mult rău. După cum declara o participantă la focus-grup „Am venit aici (la biroul de asistență socială) și tot pe mine m-au certat: “dacă ești proastă și stai”. N-am mai zis nimic. De ce să zic, că oricum nu mă ajută nimeni.”

Acceptarea socială a violenței domestice

Violența domestică poate lua forme extrem de dure mergând până la omucidere. Potrivit datelor statistice existente, aproape un sfert dintre cazurile de omucidere au ca agresor fostul sau actualul partener. În aceste condiții pare surprinzătoare lipsa de reacție socială pentru reducerea fenomenului violenței domestice.

Aparent nu doar victimele au tendința de a păstra secretul asupra existenței violenței domestice, ci și societatea în ansamblul ei. Societatea modernă este o societate care încă închide ochii și tolerează violența domestică. Societatea modernă, prin instituțiile sale, a definit, până nu de mult, problema violenței domestice ca o problemă strict individuală blamând deopotrivă victima și abuzatorul. Similar victimelor violenței domestice, și societatea modernă manifestă tendințe de negare sau minimalizare a fenomenului în ciuda evidențelor statistice cu privire la amploarea și intensitatea sa. Se poate vorbi despre o anumită cultură a violenței familiale care, cel puțin până la un anumit grad de intensitate, este considerată ca fiind un fenomen normal și tolerabil. Câteva vorbe de duh des aruncate în discuții informale despre violența domestică sunt relevante din acest punct de vedere:

- „Femeia trebuie bătută din când în când, căci știe ea de ce.”
- „Dacă nu te lovește, nu te iubește.”
- „Bătaia este ruptă din rai.”
- „Cine caută ceartă, găsește bătaie.”
- „Treaba lor. Ei se ceartă, ei se împacă.”

Existența acestei tendințe de a tolera, până la un anumit punct, acest fenomen face dificilă stabilirea unei bariere clare care să facă distincția dintre violența domestică ca problema privată sau socială.

Care este punctul dincolo de care agresivitatea și violența în cuplu devine reprobabilă? Care este punctul dincolo de care violența domestică trece de pragul normalității și devine anormală? Care este punctul dincolo de care violența domestică devine o problema socială și nu doar una privată?

Răspunsul la aceste întrebări nu este simplu. Stabilirea unui prag de toleranță față de diferite forme de violență în cuplu diferă de la un individ la altul în funcție de structura de personalitate a partenerilor, de modul de negociere (nu de impunere) a limitelor în cadrul cuplului, de tradiții și modelul cultural propriu partenerilor. Astfel, o palmă pe care o dă soția soțului care a uitat de ziua ei de naștere este rareori definită drept violența domestică. Însă inversarea rolurilor duce aproape invariabil la încadrarea comportamentului agresiv în sfera violenței domestice.

Chiar dacă exista tendința de a blama, cel puțin declarativ, orice formă de violență fizică indiferent de intensitatea sau manifestarea ei de către soț sau soție, nu se conturează același consens în cazul formelor mai subtile de violență domestică: amenințări, umilințe verbale, privări de anumite bunuri, etc. Violența domestică devine astfel un fenomen cu o puternică dimensiune subiectivă, un fenomen supus relativismului cultural (ceea ce este definit drept violență domestică într-un anumit grup social, iese din această sferă atunci când ne raportăm la alt grup social).²

Spre exemplu, cercetarea noastră a scos în evidență diferențe între urban și rural în ceea ce privește conștientizarea și recunoașterea violenței domestice ca problemă socială. Mediul rural se caracterizează printr-un grad mai ridicat de tolerare a fenomenului decât mediul urban. Astfel, majoritatea subiecților din mediul rural au negat existența acestei probleme la nivelul comunităților lor contrazicând astfel afirmațiile asistenților sociali din cadrul administrațiilor publice locale. Acest lucru este explicabil prin trei moduri distincte:

- a. *Grad mai scăzut de conștientizare a violenței domestice ca problemă socială*
- b. *Presiune socială mai mare de păstrare a secretului asupra violenței domestice*
- c. *Șanse mai mici de a soluționa relația abuzivă. Este vorba aici de pesimism, resemnare și acceptare a violenței domestice ca ceva normal față de care nu are rost să te plângi pentru că oricum nu poți face mai nimic.*

Considerarea violenței domestice ca problemă socială este un proces de dată recentă. De precizat că în perioada comunismului violența domestică era adusă în discuție în sistemul de justiție, însă numai ca unul dintre puținele motive legitime acceptate pentru acordarea divorțului. Într-o asemenea situație, pentru a obține divorțul, victima trebuia să facă dovada violenței domestice prin fotografii, martori, certificate medico-legale. Acest lucru nu implică însă niciun fel de sancțiuni pentru agresor. Practic, familia reprezenta și încă reprezintă un spațiu protectiv pentru agresor. Societatea modernă are la bază familia ca spațiu sacru privat al intimității personale pe care statul, prin instituțiile sale, îl poate garanta însă nu și controla. Caracterul privat al cuplului și familiei limitează dreptul și posibilitățile de intervenție ale instituțiilor de control social, de unde și posibilitatea de manifestare a comportamentelor abuzive.

2 Spre exemplu casatoriile timpurii aranjate de părinți (înainte de împlinirea vârstei legale pentru căsătorie) întâlnite la unele comunități de rromi sunt considerate, în afara acestor comunități, drept violență domestică. Nu însă și la nivelul comunităților de rromi.

Recunoașterea și definirea violenței domestice ca problemă socială s-a manifestat timid în România abia în ultimii 15-20 de ani când s-au conturat trei direcții distincte de acțiune:

- Dezvoltarea unei rețele de centre de adăpost și asistență pentru victimele violenței domestice.
- Modificarea legislației și crearea unui cadru legal care să permită instituțiilor statului să intervină în spațiul securizat al familiei
- Campanii de informare și conștientizare a victimelor violenței domestice cu privire la anormalitatea acestui stil de viață

Cauze ale acceptării violenței domestice de către victime

„De ce stai/ ai stat?” este una dintre întrebările cel mai des adresate victimelor violenței domestice. Unele victime nu părăsesc niciodată relația abuzivă și ajung să considere violența ca un stil de viață, ca pe ceva normal. Altele ajung să plece pentru a reveni, după un timp, în interiorul relației abuzive și să accepte, în cele din urmă, violența ca normă de conviețuire.

Găsirea unei soluții intrafamiliale la problema violenței domestice nu este un lucru ușor, așa cum nici părăsirea unei relații abuzive nu este ușoară. Părăsirea relației nu este un eveniment punctual ci este un proces ce se împlinește în timp și care, de multe ori, necesită o doză apreciabilă de curaj. Se pot identifica câteva bariere în calea acestui proces de terminare a unei relații abuzive și anume:

- **Teama.** În mod uzual partenerul abuzator apelează la amenințări la adresa unei eventuale decizii a victimei de a pleca. Pentru multe victime ale violenței domestice aceste amenințări devin fapte reale, nu doar vorbe și ajung să fie urmărite și hărțuite. Studiile au arătat, spre exemplu, că eventualitatea părăsirii relației de către victimă atrage o intensificare a comportamentelor abuzive și a amenințărilor menită tocmai la a determina victima să renunțe (Geffner & Pagelow, 1990; Dutton, 1994; Pearson, 1997). Foarte adesea aceste amenințări vizează și integritatea fizică a altor persoane din cercul de apropiați al victimei (copii, părinți sau prieteni).
- **Izolarea.** Una dintre tacticile utilizate de abuzatori pentru a institui controlul asupra partenerului este înstrăinarea acestuia de persoane sau organizații care ar putea acorda ajutorul. Dacă nu reușește să le rupă complet, abuzatorul limitează și controlează relațiile sociale ale partenerului. Nu de puține ori victima se automarginalizează. Rușinată de propria realitate și de propriul eșec familial, victima reduce ea singură contactele cu prietenii sau familia. Izolarea se adâncește atunci când societatea reacționează blamând victima, etichetând-o ca masochistă. Victimele violenței domestice trăiesc astfel un puternic sentiment de singurătate.

Adevarul este că le este frică să facă plângere. Că tot acasă se întorc și tot cu el stau. Dacă ar avea unde pleca, ar fi altceva.
(asistent social)

- **Dependența financiară.** Unele victime ale violenței domestice nu au nicio sursă de venit sau chiar sunt împiedicate să aibă acces la educație, formare profesională sau loc de muncă. Violența domestică reduce adesea oportunitățile unei persoane de a obține și păstra un loc de muncă în condițiile în care unele forme de abuz se manifestă în afara spațiului închis al familiei. În aceste condiții, victimele au puține opțiuni. Practic, alegerea este adesea între a trăi ca persoană fără adăpost sau în condiții mizere sau a accepta o relație abuzivă.
- **Sentimentul de vinovăție, rușine și umilință.** Multe victime ale violenței domestice consideră că abuzurile apar (și) din vina lor. Abuzatorul, dar și familia, prietenii și societatea în general adâncesc uneori această convingere acuzând victima de comportament provocativ. Blamarea victimei pentru că provoacă și tolerează comportamentele abuzive face ca puține victime să dorească ca ceilalți să afle că trăiesc într-o relație abuzivă. Sentimentul de rușine și umilință este prezent și intens mai ales la nivelul victimelor ce provin din categoriile sociale respectabile despre care cu greu s-ar putea bănuși că pot avea o relație familială abuzivă sau care au profesii cu un grad sporit de vizibilitate: intelectuali, cadre didactice, funcționari publici, etc.
- **Speranța.** Speranța că partenerul (și implicit relația) se va schimba reprezintă una dintre motivațiile principale de acceptare a violenței domestice. Unele victime cred că violența va lua sfârșit dacă vor reuși să aibă comportamentul dorit de partenerul abuzator, iar altele cred sincer în promisiunile de schimbare ale acestuia. Se ajunge astfel la minimalizarea actelor de violență domestică. *După cum ne declara un asistent social, majoritatea victimelor afirmă că:* „Nu este un om rău. Doar când bea și nu știe ce face și se poartă așa.”
- **Sistemul propriu de valori.** Valorile personale, familiale, religioase sau cele ce țin de tradiția unei comunități pot interfera cu decizia victimei de a adopta o anumită soluție. Spre exemplu, victimele care au o credință puternică în importanța și sacralitatea instituției familiei și a căsătoriei s-ar putea să excludă divorțul sau separarea dintre modalitățile de rezolvare a violenței domestice. Acest lucru este valabil și pentru femeile care apreciază că pentru copii este de preferat să crească cu un tată, fie el și violent față de mamă, decât fără. Copii sunt adesea invocați ca principal motiv pentru acceptarea violenței domestice de către victime. Totuși, trebuie precizat că tot copii sunt și motivul pentru separare de agresor în condițiile în care aceștia ajung să fie implicați direct în actele de violență domestică. În momentul în care victima conștientizează impactul negativ major pe care violența domestică îl are asupra copiilor separarea devine o opțiune mult mai ușor pusă în aplicare.
- **Atașamentul emoțional și psihologic față de agresor.** Studiile psihologice au arătat că în situația expunerii prelungite sau repetate la abuzuri se creează o legătură puternică între victimă și agresor astfel încât victima ajunge să vadă realitatea prin modul de gândire al agresorului. Abuzatorii utilizează adesea o serie de tactici și strategii psihologice prin care diluează stima de sine a victimei și capacitatea acesteia de rezistență. Victimele ajung să dezvolte o imagine negativă față de sine și să piardă orice încredere în capacitatea proprie de a face față vieții în lipsa abuzatorului.
- **Lipsa serviciilor de suport pentru victimele violenței domestice.** Pentru victimele care caută o cale de ieșire dintr-o relație abuzivă lipsa serviciilor comunitare de protecție reprezintă o barieră semnificativă. În condițiile în care instituțiile locale nu dispun de mecanismele necesare de intervenție, pentru a îndepărta abuzatorul sau pentru a proteja victima, fenomenul violenței domestice este de așteptat să continue.

Ce să fac? N-am casă, n-am servicii. Să plec cu copiii pe străzi? Nu pot. Așa, de bine de rău, avem un acoperiș deasupra capului. (victimă a violenței domestice)

Teama și dependența financiară sunt motivele cel mai des invocate și de către subiecții participanți la acest studiu pentru acceptarea violenței domestice:

„Cea mai importantă problemă este cea a spațiului locativ. Nu au unde să meargă iar pentru noi este greu să asigurăm locuințe sociale. Așa că sunt nevoite să stea lângă partener. (asistent social),”

„Aici nu există nici un adăpost pentru victimele violenței domestice. Sunt femei necăsătorite care stau la bărbat acasă. Nu e casa lor și nu au ce face. „ (asistent social)

Cauzele și explicațiile violenței domestice

Violența domestică este explicată printr-un număr apreciabil de factori care favorizează apariția și intensificarea fenomenului. Vorbim aici despre factori psihologici, sociali, economici sau culturali. Tratată de regulă ca formă specifică a devianței, violența domestică a fost explicată de teorii mai largi ale devianței dar și de o serie de teorii specifice ce țin de natura relațiilor de gen.

- I. Teorii care pun accent pe abuzator:
 - a. Teoria comportamentului învățat
 - b. Teoria agresivității înnăscute
- II. Teorii care pun accent pe victimă:
 - a. Teoria violenței provocate
- III. Teorii ce pun accent pe contextul social
 - a. Teoria anomiei sociale

Teoria comportamentului învățat este o teorie care explică violența domestică prin istoria personală a abuzatorului. Potrivit acestei teorii, violența domestică este un comportament învățat de către abuzator, este modul său de a concepe relațiile familiale. De regulă, învățarea de acest tip se produce prin unul sau mai multe dintre procesele de mai jos:

- a. *Expunerea, în copilărie, la violență domestică în cadrul familiei de proveniență.*
- b. *Valorizarea violenței față de semenii în cadrul familiei de proveniență sau la nivelul grupurilor de egali.*
- c. *Experiență anterioară (de regulă în copilărie) a violenței domestice în calitate de victimă.*

Prin expunerea la violență, persoana în cauză ajunge să considere comportamentul violent ca un comportament normal și legitim de relaționare cu ceilalți. Această predispoziție învățată către violență domestică este întărită în condițiile în care la nivelul grupurilor de egali se promovează o serie de valori care legitimează comportamentul agresiv, dar și în condițiile în care instituțiile abilitate (administrație publică, servicii publice și private de asistență socială, poliția) minimizează sau ignoră fenomenul violenței domestice. Pe cale de consecință, abuzatorul ajunge cu ușurință la concluzia că violența domestică nu este doar justificată, ci și tolerată și acceptată social.

Teoria agresivității înăscute. Este o teorie cu o istorie îndelungată, una dintre primele teorii prin care s-a încercat explicarea devianței sociale. Potrivit acestei teorii, agresivitatea este o caracteristică înăscută, bărbații fiind din naștere predispuși la violență (acesta este motivul invocat în baza acestei teorii pentru a explica de ce majoritatea victimelor violenței domestice sunt femei). Cu alte cuvinte violența domestică apare acolo unde unul dintre parteneri are o predispoziție înăscută mai accentuată către violență, predispoziție pe care nu o poate ține sub control.

Teoria violenței provocate. Este o teorie care încearcă să explice violența domestică prin sublinierea unor caracteristici specifice victimelor violenței domestice care, prin comportamentul lor, ajung să provoace comportamentul violent al partenerului. Lipsită de un fundament empiric, teoria este o modalitate de blamare a victimei pentru comportamentul agresorului, fiind mai degrabă o teorie acceptată la nivel social și mai puțin la nivel științific. La nivel social este o explicație invocată pentru a minimaliza și legitima social comportamentul reprobabil al agresorului. Cel mai adesea, o asemenea „teorie” este văzută de specialiști drept un indiciu pentru înclinația către abuz domestic al celui care manifestă această opinie. Studiile psihologice au arătat că abuzatorii sunt adeseori manipulatori și, de cele mai multe ori, blamează victima pentru propriul comportament. Abuzatorii tind să acuze victima că provoacă și caută răspunsul agresiv. Aceste acuzații nu reprezintă nimic altceva decât o tactică prin care se urmărește devierea atenției către acțiunile victimei. Abuzatorul evită de fapt asumarea responsabilității pentru propriul comportament prin blamarea victimei.

Teoria anomiei sociale este o teorie ce susține apariția și intensificarea anumitor comportamente sociale indezirabile ca urmare a diluării capacitații normative a societății. Anomia este definită ca situație în care regăsim o slăbire a normelor sociale, o slăbire a capacității sociale de a induce în conștiința individuală ceea ce este bine sau rău, ceea ce este permis sau nu, ceea ce este dezirabil sau indezirabil. Anomia socială este, în primul rând, efectul schimbărilor sociale majore când o ordine normativă este înlocuită cu o alta. Acesta este cazul familiei moderne, când autoritatea înăscută a bărbatului este chestionată și relațiile de gen din interiorul familiei sunt subiectul unor largi transformări. În această situație, mediul familial este supus unor forțe de transformare care creează la nivelul relațiilor de cuplu un teren propice pentru manifestarea luptei pentru control și autoritate. Instituția familiei este astfel subiectul a două sisteme normative și anume sistemul tradițional, în care rolurile de gen sunt predefinite iar bărbatul este capul familiei, și sistemul democratic în care relațiile și rolurile în interiorul cuplului sunt negociate și agreeate între parteneri. Coexistența acestor modele normative face ca niciunul să nu fie suficient de eficient în reglementarea relațiilor de familie, de unde apariția unui set întreg de situații conflictuale și tensiuni interpersonale. Violența domestică este, potrivit acestei teorii, un proces dinamic ce variază de la o comunitate la alta, de la o perioadă la alta în funcție de eficiența normativă a societății.

Factori favorizanți ai violenței domestice

Dincolo de sublinierea cauzelor violenței domestice, studiile pe această temă au scos în evidență o serie de factori care, chiar dacă nu sunt cauza ultimă a violenței în familie, influențează frecvența, intensitatea și forma de manifestare a acestui fenomen. Se face distincția aici între factori ce favorizează predispoziția spre agresivitate a agresorului și factori sociali ce modelează manifestarea fenomenului în ansamblul sau independent de manifestările sale individuale.

În categoria factorilor cu acțiune individuală de intensificare a predispozițiilor agresive ale partenerilor intră:

- Consumul de alcool.
- Sărăcia
- Stresul
- Probleme psihopatologice
- etc.

La nivelul factorilor sociali regăsim aspecte favorizante, precum:

- Factori culturali – atitudinea generală a societății față de aspecte precum rolul femeii în societate și în familie, sacralitatea și intangibilitatea spațiului familial de către instituțiile și mecanismele de control social ale societății, considerarea bărbaților ca superiori și deținători ai autorității familiale în calitate de „cap de familie” etc. Factorii culturali sunt perpetuați conștient sau subconștient la nivel social prin mecanisme de socializare. Societățile în care există o puternică discriminare de gen și o desconsiderare a femeii (femeia este văzută mai degrabă ca un bun achiziționabil la căsătorie sau ca un subordonat inferior al bărbatului) au o predispoziție mai mare către violență domestică.

- Factori economici – existența unei relații de dependență financiară a femeii față de bărbat, accesul limitat al femeilor la programe de formare profesională sau piața muncii. Societățile în care rolul preponderent atribuit femeii este cel de mamă și gospodină au o mai mare predispoziție către violență domestică.

- Factori legali – inexistența unor reglementări legislative adecvate cu privire la fenomenul violenței domestice care să i) sancționeze abuzatorul, ii) să protejeze victima și iii) să permită instanțelor de control social să intervină în spațiul intim și privat al familiei.

Efectele violenței domestice asupra victimei

Violența domestică este un fenomen cu un număr impresionant de efecte. Trebuie în primul rând făcută distincția dintre efecte asupra victimei și efecte asupra copiilor.

Dacă discutăm doar despre adulții victime ale violenței domestice se remarcă:

- d. *Probleme medicale. În forma sa gravă de manifestare, violența domestică provoacă semnificative probleme de sănătate: contuzii, fracturi, etc. Pe termen lung s-a constatat o predispoziție a victimelor violenței domestice către artrită, hipertensiune și boli de inimă (Browne 1987).*
- e. *Probleme psihologice. Pe termen mediu și lung traumele emoționale sunt considerate mult mai puternice și mai greu de înlăturat decât cele fizice. Lipsa încrederii în sine, stima de sine redusă, sentiment permanent de insecuritate, teama de reprezentanții sexului opus, reacție bruscă de respingere la comportamentele celorlalți care pot fi interpretate ca amenințătoare, evitarea contactelor cu ceilalți, etc. sunt doar câteva dintre traumele psihologice asociate cu violența domestică.*

- f. Probleme economice. Victimele violenței domestice au adesea probleme substanțiale în găsirea și păstrarea unui loc de muncă. Absenteismul ocazional determinat de eventualele maltratări din partea partenerului face ca victimele violenței domestice să fie mai ușor concediate. În plus, pentru evitarea rușinii de a se prezenta la serviciu cu urme ale violenței domestice, victimele ajung să își schimbe des locul de muncă. Insecuritatea financiară reprezintă astfel o problemă aproape omniprezentă în cazul victimelor violenței domestice.*
- g. Probleme de realizare a rolului de părinte. Victimele violenței domestice manifestă o tendință mai accentuată de ignorare a rolurilor de părinte sau îndeplinire deficitară a acestui rol. Astfel, se intensifică neglijarea copiilor, dar și tendința părintelui abuzat de a țipa, jigni sau chiar lovi copiii ca formă de descărcare a stresului acumulat ca victimă a violenței domestice.*
- h. Probleme de relaționare. Victimele violenței domestice se izolează de familia de apartenență și ajung să rupă legăturile cu prietenii și cu restul comunității. Astfel, victimele trăiesc o problemă intensă de integrare socială nu doar la locul de muncă, fiind persoane supuse riscului de excludere socială fie prin voința abuzatorului, fie prin automarginalizare pentru evitarea oprobriului public.*

Efectele violenței domestice asupra copiilor

Indiferent de modul de manifestare, violența domestică este un fenomen care afectează invariabil și copiii. Ori de câte ori un părinte, în special o mamă, este abuzat de partener copiii vor fi afectați atât explicit, cât și în moduri mai puțin previzibile. Atunci când un părinte este abuzat (jignit, certat, împins sau lovit) copiii trăiesc o stare puternică de anxietate ce implică trăiri diverse: confuzie, stres, frică, rușine, timiditate, etc. Foarte adesea copiii se simt vinovați fie că nu-și pot proteja mama, fie că ei ar putea fi cauza abuzurilor.

Potrivit unui studiu realizat la nivelul copiilor din centre de adăpost pentru victimele violenței domestice (Roy 1988) copiii care provin din aceste familii prezintă o serie de caracteristici, după cum urmează:

- Copiii din familii unde exista violență domestică sunt la rândul lor victime ale abuzurilor sau ajung să fie neglijăți de părinții angajați în dispute.
- Copiii dezvoltă o teamă de adulți și au dificultăți în relaționarea cu aceștia.
- Manifestă dificultăți în relaționarea cu ceilalți copii și stabilesc mai greu relații de prietenie.
- Băieții care și-au văzut tatăl abuzând mama tind să dezvolte la rândul lor relații intime în care se manifestă agresiv.
- Fetele care au fost martore ale abuzurilor suferite de mame tind să tolereze și să accepte mai ușor să fie maltratate în viitoarele lor relații adulte.
- Tind să facă apel mai des la violență pentru rezolvarea situațiilor tensionate de la școală.
- Manifestă înclinații mai mari pentru devianță juvenilă sau pentru fuga de acasă.

Violența domestică și integrarea victimelor pe piața muncii

Pe 5 martie 2012 avea loc, într-un coafor din București, unul dintre cele mai șocante cazuri de violență domestică din România. Un soț gelos, incapabil să accepte hotărârea soției de a pune capăt relației prin finalizarea demersurilor de divorț, pătrunde în coaforul unde lucra aceasta și trage mai multe focuri de armă omorând două persoane și rănind alte șase. Acest eveniment se petrecea după ce, în prealabil, venise de mai multe ori la serviciul soției pentru a încerca să-și determine soția să renunțe la demersurile de divorț. Acest caz, puternic mediatizat, scoate în evidență, pe de o parte, riscurile de intensificare a violenței domestice în condițiile în care victima încearcă să se separe de agresor și, pe de altă parte, legătura strânsă dintre fenomenul violenței domestice și integrarea profesională a victimelor.

Violența domestică, în ciuda numelui care o circumscrie spațiului domestic, nu se restrânge la acesta. Violența domestică se manifestă adesea în afara familiei abuzurile extinzându-se, direct sau indirect, și în zona relațiilor de muncă ale victimei.

Între integrarea profesională a femeii și violența domestică se poate vorbi despre o relație circulară de cauzalitate reciprocă în care neintegrarea pe piața muncii favorizează apariția violenței domestice iar aceasta din urmă determină o scădere dramatică a șanselor victimelor de a găsi, obține și păstra un loc de muncă.

Neintegrarea profesională a soției o pune pe aceasta într-o stare de inferioritate, vulnerabilitate și dependență materială față de soț, ceea ce determină o modificare substanțială a relațiilor de autoritate în cadrul relației de cuplu. Această stare de fapt favorizează atât manifestarea comportamentelor abuzive ale soțului, cât și un comportament submisiv din partea soției și tendința acesteia de a tolera și accepta mai ușor comportamentele abuzive ale soțului.

Pe de altă parte violența domestică afectează negativ șansele victimei de a căuta, găsi, obține și păstra un loc de muncă. Nu de puține ori un soț abuzator, din dorința de a păstra controlul pe care l-a instituit asupra victimei, va încerca să blocheze și să submineze încercările acesteia de a găsi și păstra un loc de muncă. După cum declara una dintre participantele la acest studiu:

„Bărbatul meu este gelos și nu mă lasă să plec singură nicăieri. Nici să merg la oraș nu mă lasă. Să vin la curs cred că m-ar lăsa, însă ar trebui să fie aici (cursul) și doar pentru femei. (femeie, 26 ani³)”

Acest caz subliniază faptul că violența domestică este o formă de dominare a bărbatului, iar locul de muncă al soției este o formă de câștigare a independenței femeii. Angajarea unei femei cu un soț gelos ofera „temeiuri” de manifestare a geloziei și, implicit, „justificari” pentru manifestarea violenței domestice. Cu alte cuvinte, pentru o femeie care are o relație caracterizată prin violență domestică este greu să lipsească zilnic de acasă și să meargă constant la serviciu pentru că acest lucru ar da soțului gelos motive închipuite de suspiciune și oportunități „justificate” de creștere a frecvenței ei și chiar a intensității comportamentelor abuzive.

Astfel, comportamentele abuzive ajung să se manifeste și la nivelul locului de muncă. După cum declara o participantă la studiu:

“Nu puteam să fac muncă suplimentară sau să stau peste program. Lucram la Lidle și a trebuit să stau într-o seară să rearanjăm magazinul. M-a sunat la serviciu să întrebe ce fac, de ce întârzi. Nu credea că am treabă. Credea că m-am încurcat cu vreun coleg și a venit după mine.” (femeie, 37 ani)

3 Persoana respectivă a participat la focus grup împreună cu mama, sora și copilul, fiind așteptată afară de către soț.

Potrivit altor studii, în 78% dintre cazurile în care victima violenței domestice avea loc de muncă soțul abuzator utiliza resursele de la locul de muncă pentru a contacta și hărțui victima. Mai mult, în unele cazuri distrugerea relațiilor la locul de muncă devine o țintă a răzbunărilor soțului abuzator (Ridley, 2004).

Rezultatul acestor comportamente este unul multiplu ce include: sentiment de rușine al victimei, stres la locul de muncă, absentism, scăderea productivității și chiar schimbarea frecventă a locului de muncă. Aceste consecințe multiple pot fi structurate pe două mari categorii, și anume efecte asupra victimei și asupra colectivului de muncă.

Efectele violenței domestice asupra șanselor victimei de a obține și păstra un loc de muncă:

- Neîncredere în sine și în propria capacitate de a obține și păstra un loc de muncă. Violența domestică include adesea abuz psihic (mai des întâlnit decât cel fizic) manifestat prin jigniri și critici permanente de genul „nu ești bună de nimic”, „nu faci nimic bine”, „faci numai probleme”, etc. Victimele constant abuzate psihic și emoțional în acest sens ajung să dezvolte o slabă încredere în sine și un nivel redus al stimei de sine. Neîncrederea în sine și un respect de sine scăzut determină o abandonare a tendințelor de construire a unei vieți independente. Pe cale de consecință, oportunitățile de formare și angajare profesională sunt abordate timid, fără hotărâre. O persoană timorată, fără încredere în capacitatea personală de a face față cerințelor de la locul de muncă, va avea, aproape invariabil, o prestație slabă la un interviu de angajare ceea ce reduce substanțial șansele de obținere a unui loc de muncă.

- Dificultăți de relaționare cu colegii de muncă bărbați. Femeile victime ale violenței domestice dezvoltă cu greutate relații de muncă funcționale cu colegii de sex masculin. Pe de o parte se tem de eventuale suspiciuni ale soțului abuzator cu privire la acte de infidelitate. Pe de altă parte istoricul violenței domestice determină o atitudine vigilentă și neîncredere în bărbați.

- Comportament reactiv deplasat la situații stresante de muncă. Victimele violenței domestice dezvoltă o modalitate de reacție defensiv agresivă față de stimuli stresanți. Obișnuite să stea aproape mereu în gardă și să vadă semnele unei iminente agresiuni, victimele violenței domestice ajung să dezvolte o anumită intoleranță la situații stresante. O simplă problemă de serviciu cu un coleg este ușor percepută ca tentativă de atac la persoană.

„Victimele îndelung abuzate au un stil aparte de a reacționa. Sunt mai brutale în răspunsurile pe care le dau”. (specialist violența domestică)

- Absenteism, întârziere și dificultăți în realizarea de ore suplimentare. Dificultățile de respectare a unui program de lucru în conformitate cu cerințele locului de muncă reprezintă una din cele mai importante bariere în păstrarea locului de muncă. Din dorința de a păstra secretul asupra relației familiale disfuncționale victimele violenței domestice preferă să nu mai meargă la serviciu, cel puțin atâta timp cât există urme de violență care nu pot fi ascunse colegilor de muncă. În plus, orice întârziere sau abatere de la programul obișnuit este, pentru agresor, un motiv de suspiciune și noi violențe.

- Capacitate scăzută de concentrare și performanțe scăzute la locul de muncă. Cel puțin în perioada episoadelor de intensificare a violenței domestice victimele trăiesc un puternic sentiment de anxietate, apatie sau chiar depresie ceea ce determină o scădere a capacității de concentrare și a performanțelor la locul de muncă. La acestea se adaugă o „stare permanentă de stres la serviciu. Dacă mă caută din nou si-mi face scene aici?(femeie 37 ani) ” Consecința directă este o creștere a probabilității de pierdere a locului de muncă prin concediere.

- Starea de sănătate reduce plaja de locuri de muncă ocupabile. După cum s-a arătat anterior, violența domestică în formă continuă duce la apariția unor probleme medicale specifice care nu permit victimei ocuparea unei plaje destul de largi de domenii de activitate. Este vorba despre profesii ce presupun

activitate fizică de intensitate medie sau moderată. Este însă și cazul locurilor de muncă ce implică relații cu publicul sau o prezentă publică agreabilă.

Majoritatea acestor efecte nu sunt conștientizate de către victimele violenței domestice fiind, în cadrul studiului nostru, scoase în evidență doar de specialiștii în acest domeniu. La nivelul victimelor domină efectele evidente precum teama de a merge la serviciu și manifestarea comportamentelor de gelozie agresivă.

Impactul violenței domestice asupra grupului de muncă

Nu de puține ori violența domestică se manifestă și la locul de muncă. Este vorba aici despre situații stânjenitoare și umilitoare realizate la locul de muncă de către partenerul abuzator precum injurii, jigniri, amenințări sau chiar lovituri. Dincolo de efectul devastator pe care asemenea abuzuri îl au asupra demnității persoanei în cauză există o serie de efecte negative asupra colectivului de muncă din care aceasta face parte:

- Preocupare pentru starea victimei – o parte semnificativă din timpul de lucru al altor angajați este destinat manifestării preocupării cu privire la victima violenței domestice
- Teama de posibilitatea manifestării comportamentelor violente ale abuzatorului la locul de muncă. Exemplu: hărțuirea colegilor de serviciu sau proliferarea de amenințări la adresa acestora.
- Preocupare pentru securitatea personală (mai ales în condițiile în care abuzatorul a exprimat amenințări la adresa colegilor de serviciu care au încercat să intervină și să aplaneze scenele de violență domestică la care au asistat)
- Tendința de eliberare a victimei de eventuale sarcini de muncă și încărcarea normei de muncă a celorlalți angajați. Este o tendință naturală de menajare și compătimire a victimelor violenței domestice.
- Provocarea de traume emoționale la nivelul martorilor scenelor de violență domestică
- Scăderea productivității grupului de muncă

Așadar, violența domestică are un impact major nu doar asupra victimei, ci și asupra grupului de muncă al victimei. Din acest motiv nu este de mirare faptul că la nivelul angajatorilor există o atitudine puțin empatică față de victimele violenței domestice. Fiind o chestiune delicată ce ține de viața intimă și spațiul privat al familiei majoritatea optează pentru a nu se implica în cazurile cunoscute de violență domestică. Totuși, în condițiile în care violența domestică ajunge să interfereze prea mult cu sarcinile de serviciu victima este cea atenționată sau chiar amenințată cu concedierea. „Te rog să îți rezolvi problemele de familie” sau „Te rog să îți rezolvi problemele de familie acasă” sunt atenționări și cereri tipice pe care angajatorii le fac victimelor violenței domestice atunci când această problemă interferează cu activitatea la locul de muncă și productivitatea muncii.

În absența cunoașterii magnitudinii fenomenului violenței domestice și a impactului pe care acesta îl are asupra performanțelor angajaților la locul de muncă majoritatea angajatorilor nu au politici specifice de reacție în legătură cu astfel de cazuri.

Cadrul legislativ național în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie

În plan național problema violenței domestice a făcut obiectul politicilor publice destul de târziu și doar sub impulsul presiunilor manifestate de Comisia Europeană în cadrul procesului de aderare la Uniunea Europeană. Necesitatea adoptării unui set de măsuri privind domeniul protecției familiei este menționată în documentele care stabilesc condițiile aderării României la Uniunea Europeană, acestea fiind incluse în Programul de Măsuri Prioritare pentru Integrare Europeană, dar și în Foaia de Parcurș a României elaborată de Uniunea Europeană pentru perioada 2001-2004.

- Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată;
- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, cu modificările ulterioare;
- Codul penal al României, republicat, cu modificările și completările ulterioare. Codul penal adoptat prin legea nr. 301/2004, prevede la art. 134, ca o măsura de siguranță specială pentru prevenirea violenței în familie și anume „interdicția de a reveni la locuința familiei, la cererea părții vătămate, această măsura putând fi luată în mod provizoriu și în cursul urmăririi penale sau al judecării”.
- Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea asistentei sociale nr. 292/2011;
- Hotărârea Guvernului nr. 1.434/2004 privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- Ordinul nr. 383/2004 al ministrului muncii, solidarității sociale și familiei privind aprobarea standardelor de calitate pentru serviciile sociale din domeniul protecției victimelor violenței în familie;
- Ordinul nr. 304/385/1.018/2004 al ministrului administrației și internelor, al ministrului muncii, solidarității sociale și familiei și al ministrului sănătății privind aprobarea Instrucțiunilor de organizare și funcționare a unităților pentru prevenirea și combaterea violenței în familie.
- Ordinul nr. 384/306/993/2004 al ministrului muncii, solidarității sociale și familiei, al ministrului administrației și internelor și al ministrului sănătății pentru aprobarea Procedurii de conlucrare în prevenirea și monitorizarea cazurilor de violență în familie;
- HG nr. 686 din 12 iulie 2005 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie
- Hotărârea Guvernului nr. 1007/2010 privind aprobarea programelor de interes național în domeniul protecției familiei și a drepturilor copilului pentru perioada 2010 – 2012;
- Hotărârea Guvernului nr. 49/2011 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind prevenirea și intervenția în echipa multidisciplinară și în rețea în situațiile de violență asupra copilului și de violență în familie și a Metodologiei de intervenție multidisciplinară și interinstituțională privind copiii exploatați și aflați în situații de risc de exploatare prin munca, copiii victime ale traficului de persoane, precum și copiii romani migranți victime ale altor forme de violență pe teritoriul altor state;

- HG 1156/2012 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013-2017 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013-2017
- Legea 25/2012 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie

Strategia națională pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie 2013-2017

Obiective generale

1. Prevenirea violenței în familie în vederea diminuării fenomenului
2. Protecția victimelor violenței în familie și responsabilizarea agresorilor prin constituirea unui cadru instituțional integrat și adoptarea unor politici și măsuri specifice
3. Promovarea cooperării intersectoriale și susținerea parteneriatului cu societatea civilă și a parteneriatului public-privat în implementarea politicilor în domeniu

Obiective operaționale

1. Creșterea eficacității programelor de prevenire prin implementarea sistematică a măsurilor de prevenire în vederea reducerii toleranței față de violența în familie .
2. Dezvoltarea de atitudini și comportamente nonviolente pentru atingerea obiectivului „toleranță zero” față de violența în familie
3. Îmbunătățirea cadrului legislativ actual și asigurarea implementării unitare a legislației prin adoptarea legislației secundare
4. Întărirea capacității instituționale a autorităților administrației publice centrale și locale de gestionare a violenței în familie corelate cu violența asupra copilului
5. Dezvoltarea unui sistem unitar de servicii sociale specializate în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și asigurarea calității acestora, printr-o abordare nediscriminatorie, în particular sensibilă la diferențele culturale, de vârstă și gen
6. Crearea unui sistem informațional integrat de înregistrare, raportare și management al cazurilor de violența în familie și violența asupra copilului la nivel național
7. Dezvoltarea și consolidarea competențelor profesionale ale resurselor umane existente în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie
8. Dezvoltarea relațiilor de colaborare între partenerii interni și între statul român și statele sau organismele internaționale implicate în prevenirea și combaterea violenței în familie
9. Monitorizarea și evaluarea activităților întreprinse în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie

Direcții de acțiune

Pentru anii 2013-2017, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și-a propus atingerea următoarelor direcții de acțiune, ținând cont de măsurile prevăzute de prezenta strategie, respectiv:

- dezvoltarea capacității autorităților administrației publice locale de a interveni în prevenirea și combaterea violenței în familie;
- implementarea la nivel național a Sistemului informațional unic integrat de înregistrare, raportare și management al cazurilor de violență în familie;
- creșterea eficienței în combaterea infracțiunilor de violență în familie;
- stimularea instituțiilor cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie în vederea derulării în parteneriat de acțiuni de prevenire a fenomenului violenței în familie;
- formarea profesională continuă a specialiștilor care activează în domeniul violenței în familie (de exemplu: asistent social, polițist, medic/medic legist, psiholog, procuror, judecător);
- recuperarea victimei și/sau a agresorului familial prin activitatea integrate și complementare, de informare, consiliere, psihoterapie și alte terapii, derulate în scopul creșterii autonomiei și conștientizării valorii sociale a individului, a dezvoltării responsabilităților și a redobândirii abilităților sociale;

Servicii destinate victimelor violenței domestice

Interviurile realizate cu specialiștii din sistemul de asistență socială a scos în evidență insuficiența programelor de intervenție în combaterea acestui fenomen dar și insuficiența pregătire a specialiștilor din structurile de asistență socială de a furniza servicii de suport pentru victimele violenței domestice. Chiar dacă studiul de față nu a urmărit descrierea acestui sistem și a programelor existente putem trece în revistă câteva aspecte ale acestui sistem în baza unui studiu realizat de Asociația Transcena.

Astfel, potrivit acestui studiu, la nivel național funcționau în anul 2013

- 26 de adăposturi (centre de primire în regim de urgență)
- 15 centre de recuperare pentru victimele violenței în familie
- 12 centre de prevenire și combatere a violenței în familie
- 8 centre de informare și sensibilizare a populației
- 3 compartimente pentru prevenire și combatere a violenței în familie
- 2 centre de asistență destinate agresorilor
- 11 centre de primire în regim de urgență pentru minori:
- 4 centre maternale:
- 22 de unități de asistență socială care furnizează servicii victimelor violenței în familie

Dintre acestea 32% erau structuri private, 65% structuri publice iar 3% structuri mixte realizate în baza unui parteneriat public privat. Pe ansamblu, la nivel național, adăposturile destinate victimelor violenței domestice aveau o capacitate de cazare de 590 de locuri (exclusiv copii).

În ceea ce privește serviciile destinate victimelor violenței domestice studiul menționat anterior indică o paletă destul de largă.

Câteva concluzii se remarcă din analiza datelor furnizate de studiul amintit și anume:

- Existența unei infrastructuri precare în ceea ce privește serviciile destinate victimelor violenței în familie. În baza acestor date s-ar putea spune că România nu este pregătită să facă față consecințelor unei eventuale campanii de conștientizare a gravității violenței în familie. O asemenea campanie ar determina ca efect direct al conștientizării situației problematice o creștere a cererilor de suport. Ori, în condițiile în care infrastructura serviciilor de suport este slab dezvoltată, revenirea în compania abuzatorului devine singura soluție pentru majoritatea cazurilor de violență domestică.

- Existența unor ample disparități regionale în ceea ce privește localizarea serviciilor de suport pentru victimele violenței domestice. Deși normele europene în domeniu prevăd existența unui loc în centre rezidențiale la fiecare 10.000 de familii există județe unde serviciile de adăpost sunt inexistente. În plus, capacitatea acestora este mult sub nevoia exprimată la nivel comunitar în condițiile în care durata medie de ședere în aceste adăposturi este de cca 77 de zile.

- În condițiile în care serviciile destinate victimelor violenței domestice sunt precare se impune centrarea campaniilor de informare și conștientizare atât pe victimă, cât și pe acuzator.

- Dezvoltarea cantitativă și calitativă a serviciilor de sprijin pentru victimele violenței domestice devine o prioritate ce se aliniază recomandărilor europene în domeniu.

- În condițiile în care infrastructura de extragere a victimei din mediul nociv al violenței domestice (centre rezidențiale) este limitată se impune dezvoltarea serviciilor de mediere a relațiilor de cuplu în vederea înlăturării abuzurilor familiale.

Recomandări privind dezvoltarea de intervenții în domeniul violenței domestice

Probabil, cel mai important aspect legat de dezvoltarea de inițiative în domeniul violenței domestice îl reprezintă informarea și conștientizarea specialiștilor din domeniul asistenței și incluziunii sociale cu privire la amploarea acestui fenomen. Dacă implicațiile sale la nivelul calității vieții pentru victime sunt ușor de înțeles, cunoașterea dimensiunii fenomenului este greu de realizat tocmai din cauza secretului care învăluie violența domestică. Înțelegerea faptului că violența domestică este un fenomen ce poate apărea în orice familie indiferent de apartenența etnică, mediul de rezidență sau nivel de școlarizare a partenerilor este o condiție esențială pentru angajarea în activități de combatere a acestui fenomen. În afară de acest aspect studiul de față conturează și o serie de alte aspecte esențiale de care trebuie ținut cont în dezvoltarea de programe destinate victimelor violenței domestice:

- Este esențial ca programele destinate victimelor violenței domestice să includă servicii complementare ce reunesc atât consiliere juridică cât și consiliere psihologică, mediere familială, formare și consiliere în găsirea unui loc de muncă. Acordarea de sprijin material (în special locuință și o sursă de venit lunar) reprezintă o necesitate ce se adaugă serviciilor de asistență și consiliere.

Dezvoltarea de centre rezidențiale pentru victimele violenței domestice care, în afară de adăpost, să asigure servicii de consiliere complementare reprezintă un demers necesar la nivelul oricărui județ unde aceste servicii lipsesc.

- Consilierea și asistența pentru căutarea, obținerea și păstrarea unui loc de muncă reprezintă servicii esențiale ce trebuie să acompanieze eforturile de înlăturare definitivă a factorului agresiv din viața victimei. De reținut însă că implicarea victimelor violenței domestice în programe de formare profesională și inserție pe piața muncii poate determina o creștere a intensității violenței domestice. Această intensificare a violenței se poate manifesta atât asupra victimei dar și asupra persoanelor ce acordă ajutor acesteia. Din acest punct de vedere este important ca intervențiile să se bazeze pe o colaborare strânsă cu instituții ce au rol în asigurarea ordinii publice.

- Activitățile de formare profesională sunt mai greu de realizat cu victime ale violenței domestice. Acest grup țintă prezintă un grad mai mare de absenteism comparativ cu alte grupuri țintă dar și dificultăți mai mari de concentrare asupra sarcinilor de învățare.

- Victimele violenței domestice prezintă o capacitate mai redusă de concentrare la activități de formare din cauza stresului generat de comportamentele posibile ale partenerului abuzator la adresa propriei persoane sau la adresa copiilor.

- Campaniile de informare și conștientizare trebuie să joace un rol important în astfel de programe. Este însă important ca aceste campanii să pună accent în egală măsură pe informarea și educarea agresorului. Centrarea lor exclusivă pe victimă, fără oferirea unui suport efectiv, nu face decât să ducă la o responsabilizare suplimentară a victimei și la o blamare indirectă a acesteia pentru acceptarea situației. Din analiza serviciilor furnizate de diverse organizații pentru combaterea fenomenului violenței domestice (a se vedea Anexa 1) se remarcă accentul foarte mic pus pe abuzator. Practic, cea mai mare parte a acestor servicii tratează efectele violenței domestice, fără a trata în mod direct cauza problemei. De asemenea, campaniile de informare trebuie să se adreseze și comunităților în general pentru a slăbi toleranța socială pentru fenomenul violenței domestice.

INTEGRAREA SOCIO-ECONOMICĂ A MAMELOR SINGURE (FAMILII MONOPARENTALE)

Familia monoparentală – un fenomen important în societatea contemporană

În societatea contemporană, mai ales în spațiul societăților democratice, familia monoparentală tinde să devină una dintre principalele forme de familie. În România, potrivit datelor INS, numărul părinților care își cresc copiii singuri a crescut de la 13%, cât era ponderea înregistrată la recensământul din 2002, la aproape 20% în prezent. Dintre aceste familii, ponderea cea mai mare o reprezintă mamele singure - cca 83%.

Creșterea divortialității, extinderea coabitării consensuale ca alternativă la familia bazată pe căsătorie, creșterea fertilității în afara căsătoriei toate acestea sunt fenomene care s-au accentuat în ultimele decenii și au făcut ca familia monoparentală să devină un fenomen atât de des întâlnit. Toate aceste fenomene dau seama de o substanțială schimbare de atitudine cu privire la modelul tradițional de familie bazat pe căsătorie. Supuse unei analize critice din ce în ce mai intense familia tradițională și instituția căsătoriei tind să devină, sau cel puțin să fie percepute la nivelul mentalului colectiv, mai puțin funcționale și să slăbească în capacitatea lor de satisfacere a funcțiilor cu care au fost investite.

În ceea ce privește definirea și măsurarea fenomenului familiilor monoparentale trebuie precizat faptul că lucrurile nu sunt atât de simple pe cât par la o primă vedere. Astfel, definiția legalistă a familiei monoparentale (familie formată dintr-un părinte și unul sau mai mulți copii) lasă în afara statisticilor o serie de cazuri, nu puține, în care la nivelul părinților s-a produs separarea fără ca acest lucru să fie declarat legal printr-un divorț. Avem aici cazurile de familii monoparentale de facto, însă nu și de jure. Tot în această categorie se află și situațiile în care unul dintre părinți lipsește perioade îndelungate, cum este cazul persoanelor încarcerate.

Pe de altă parte, definiția legalistă include în rândul familiilor monoparentale copiii născuți în cadrul unei relații consensuale (părinții trăiesc împreună și formează o familie fără a fi căsătoriți) în care ambii părinți sunt prezenți. Avem aici o familie monoparentală de jure însă nu și de facto. Din acest punct de vedere trebuie spus că datele statistice oficiale trebuie interpretate cu precauție.

Ca fenomen social, familia monoparentală nu este specifică modernității. Dimpotrivă, se poate argumenta că numărul familiilor monoparentale din prezent este comparabil cu cel al familiilor monoparentale de acum 100 de ani. Ceea ce diferă este cauza fenomenului. Dacă în urmă cu 100 de ani mortalitatea ridicată a bărbaților (războaie, accidente de muncă) era principalul factor ce stătea la baza familiilor monoparentale, acum divorțul alături de preferința pentru coabitare consensuală sunt principala cauză a acestui fenomen. Totuși, în condițiile în care rata de recăsătorire a persoanelor divorțate este destul de ridicată rezultă că divorțul generează doar temporar familii monoparentale. Astfel în anul 2013 au avut loc 28.507 divorțuri ce au implicat 57.014 persoane. Tot în acest an 29369 din persoanele divorțate anterior s-au recăsătorit. Acest lucru indică faptul că aproximativ 51% din persoanele divorțate s-au recăsătorit.

Ca și procent, rata divorțurilor este în creștere, o pondere din ce în ce mai mare a căsătoriilor finalizându-se cu divorț (momentan una din patru căsătorii).

Evoluția ratei divorțurilor în România	Ani					
	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Casatorii	192652	153943	135808	141832	115778	107507
Nr divorțuri	32966	34906	30725	33193	32632	28507
Rata divorțurilor	17.1	22.7	22.6	23.4	28.2	26.5

Sursa: INS

Acest trend cu privire la evoluția ratei divorțurilor este mult mai accentuat în țările mai dezvoltate și dă seama asupra unei anumite redefiniri a importanței și rolului căsătoriei așa cum sunt ele percepute la nivelul mentalului colectiv.

Caracteristicile socio-demografice ale familiilor monoparentale

O serie de studii cu privire la acest fenomen au arătat că majoritatea familiilor monoparentale (55%) locuiesc în mediul urban. Cele mai multe sunt formate din mame cu unul sau mai mulți copii (cca 83%). Sondajul realizat de Matei, Sănduleasa și Ghentă în anul 2011 la nivelul familiilor monoparentale a arătat că divorțul/ separarea de partener este principala cauză a familiilor monoparentale fiind valabilă în 60% dintre cazurile studiate. Decesul partenerului-parteneriei era cea de-a doua cauză cu o pondere de 24% în mediu rural și respectiv 16% în mediul urban. Conceperea și nașterea unui copil în afara unei căsătorii (fenomen valabil cu precădere în cazul nașterilor precoce, dar și a femeilor de peste 30 de ani) a stat la baza familiilor monoparentale într-o pondere de 21% în mediul rural și 18% în mediul urban.

Divorțul ca factor generator al familiilor monoparentale	Ani					
	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Nr divorțuri	32966	34906	30725	33193	32632	28507
Divorț fără copii	14875	16031	15778	16485	16922	15913
Nr familii monoparentale ca urmare a divorțului	18091	18875	14947	16708	15710	12594
% divorțuri cu copii	54.88	54.07	48.65	50.34	48.14	44.18
Nr mediu de copii	1.53	1.44	1.37	1.33	1.34	1.35

Sursa: INS

Potrivit datelor INS, cifra brută a divorțurilor care au ca rezultat familii monoparentale este în scădere în ultimii 20 de ani cauza acestui trend fiind în principal scăderea numărului căsătoriilor. Se remarcă de asemenea faptul că ponderea divorțurilor la nivelul familiilor cu copii a scăzut de la 54% în perioada 1990-1995 la aproximativ 44% în anul 2013. Acest lucru indică în principal scăderea vârstei medii a partenerilor la care survine divorțul. Coroborat cu creșterea vârstei medii la naștere a primului copil, acest fenomen duce la scăderea numărului de familii monoparentale apărute ca urmare a separării sau divorțului părinților. De altfel, existența unui copil acționează adesea ca o frână în calea ruperii relației de cuplu cel puțin pe perioada în care copiii sunt minori.

Potrivit studiului citat, cei mai mulți susținători de familii monoparentale au un nivel de educație mediu-redus, dar o rată relativ mare de ocupare de cca 64% (ca salariați 49%, iar ca lucrători pe cont propriu 15%). În ceea ce privește ocuparea părinților singuri, diferențele urban-rural sunt considerabile: ponderea salariaților scade de la 66% în urban la numai 28% în rural, în timp ce proporția lucrătorilor pe cont propriu crește de la 7% în urban la 25% în rural. (Matei et al., 2011)

Riscurile excluziunii socio-economice ale mamelor singure

Riscurile de excluziune socială asociate familiilor monoparentale sunt legate, în primul rând, de dificultățile de împlinire, la un nivel satisfăcător, a funcțiilor ce revin în mod tradițional familiei. Teoriile sociologice de factură funcționalistă atribuie familiei următoarele funcții sociale⁴:

- funcția de reproducere
- funcția de socializare și educare a copiilor
- funcția economică - de asigurare a securității financiare și materiale a membrilor săi.

Dintre aceste trei funcții cele care au cel mai mult de suferit și care, adesea, se află în conflict în contextul unei familii monoparentale sunt funcția economică și cea de socializare și educare a copiilor.

Securizarea resurselor necesare pentru traiul cotidian al membrilor săi este o preocupare constantă și fundamentală a familiei. Familia, ca structură primară de asigurare a satisfacerii nevoilor fundamentale ale existenței umane, are menirea de a asigura venituri suficiente pentru securizarea traiului. Funcția economică a cunoscut numeroase transformări de-a lungul timpului fiind, de cele mai multe ori, și cauza ce a determinat adoptarea socială a unui tip sau altul de familie. În societatea contemporană, prin trecerea de la familia extinsă la cea nucleară, familia nu mai este o unitate productivă atotsuficientă, membrii ei fiind dependenți de veniturile câștigate în afara gospodăriei. Astfel, este absolut necesar ca cel puțin un membru adult al familiei nucleare să dețină cel puțin o sursă constantă de venit capabilă să acopere necesarul financiar pentru traiul zilnic al familiei. Acoperirea necesarului financiar nu este însă ușor de securizat în condițiile în care atât veniturile, cât și cheltuielile unei familii sunt variabile și depind de crizele economice, nivelul de dezvoltare al fiecărei societăți, de vârsta membrilor familiei, de practicile alimentare, etc.

Securizarea veniturilor devine o sarcină extrem de dificilă în cazul unei familii monoparentale, calitatea vieții în cadrul acestor familii fiind substanțial inferioară valorilor medii din societatea de referință. În România, potrivit datelor Institutului Național de Statistică, circa 23% dintre familiile monoparentale au restanțe în mod constant la întreținere și la ratele bancare. Acest lucru este explicabil prin dificultățile pe care un părinte singur le are în a găsi o cale de echilibru între muncă și viața de familie. Pe de o parte un părinte singur este nevoit să muncească mai mult pentru a securiza resursele financiare necesare traiului, ceea ce duce la mai puțin timp petrecut cu copiii și o implicare insuficientă în supravegherea și educația acestora. Pe cale de consecință apar probleme legate de creșterea și educația copiilor care se

⁴ În afara de cele 3 funcții întâlnite în majoritatea teoriilor despre familie mai întâlnim funcția sexuală (de satisfacere a nevoilor și impulsurilor sexuale), de recreere, religioasă, politică, de asigurare a solidarității emoționale, etc.

repercutează asupra performanțelor la locul de muncă. Armonizarea dintre responsabilitățile familiale și cele profesionale este un deziderat greu de atins.

Printre principalele dificultăți cu care se confruntă o mamă singură în asigurarea echilibrului dintre responsabilitățile familiale și cele profesionale se remarcă:

- a. Nivelul mai scăzut de salarizare al femeilor comparativ cu bărbații. Avem aici o formă puternic înrădăcinată de discriminare pe piața muncii ce privește femeile în general. Comparativ cu un tată singur, o mamă singură este nevoită să lucreze mai mult timp (să facă muncă suplimentară sau să accepte un al doilea loc de muncă) pentru a obține un venit comparabil. Nivelul scăzut de salarizare face aproape imposibilă achiziționarea de către o mamă singură a unor servicii specializate de îngrijire și educare a copiilor (exemplu after school, bone, etc.).
- b. Reticența angajatorilor în a angaja o femeie cu obligații familiale. Un angajat părinte singur, fie că este bărbat sau femeie, nu este un angajat care se poate dedica deplin sarcinilor de serviciu. Acest lucru este bine cunoscut de către angajatori, astfel că mulți dintre aceștia evită să angajeze femei mame singure. Motivația rezidă în percepția angajatorilor cu privire la lipsa de interes a mamelor singure pentru performanța organizației, absenteeismul mai ridicat, dificultăți de lucru peste program sau de realizare de deplasări.
- c. Dificultăți în respectarea programului de lucru standard. În funcție de vârsta copiilor și capacitatea acestora de a se descurca singuri în activități cotidiene (precum plecatul și venitul de la școală, încălzirea mesei și mâncat, realizarea temelor, etc.) mamele singure pot avea dificultăți substanțiale în a respecta programul de muncă al angajatorului. Este mai ales cazul mamelor cu copii mici de până la 7-8 ani care necesită supraveghere și îngrijire permanente. Dincolo de această vârstă copiii încep să dobândească anumite abilități de viață independentă care dau mamei un plus de libertate în respectarea sarcinilor de serviciu.
- d. Dificultăți în realizarea de muncă suplimentară. Pentru majoritatea mamelor singure a rămâne peste program atunci când acest lucru este necesar reprezintă o obligație greu de realizat.
- e. Absenteism mai mare din cauze ce țin de îngrijirea copiilor bolnavi.
- f. Imposibilitatea de a face deplasări în interes de serviciu (delegații).
- g. Productivitate mai mică la locul de muncă. Ziua de muncă a unui părinte singur este cu mult mai lungă și mai solicitantă decât cea a unui părinte aflat în relație de cuplu. Să asiguri de unul singur sarcini ce țin de serviciu, gospodărie (cumpărături, curățenie, mâncare) și îngrijirea copiilor (hrănire, îngrijire personală și medicală, teme, etc.) nu este un lucru ușor astfel că majoritatea părinților singuri ajung repede la o stare de surmenaj cronic. După cum declara o mamă singură participantă la acest studiu „La sfârșitul zilei cazi efectiv frântă de oboseală și nu mai ai chef de nimic. Și asta zi de zi.”

Toate aceste aspecte fac din viața unei mame singure o viață dificilă trăită la limita suportabilității. Surmenajul cronic determină, de cele mai multe ori o auto-excludere socială, o reducere voluntară a relațiilor cu ceilalți membri a comunității. Această formă de auto-marginalizare se adaugă marginalizării determinate de nivelul de trai mai scăzut care împiedică familiile monoparentale să ia parte la viața comunității asemenea celorlalți membri.

Potrivit studiului de față, cele mai importante nevoi ale unei mame singure sunt legate de:

- a. creșterea gradului de receptivitate a angajatorilor cu privire la nevoile specifice ale angajaților părinți singuri cu copii în întreținere. Cum angajatorii nu au un interes direct în a angaja o persoană despre care sunt convinși că va avea o productivitate mai scăzută (cum este cazul mamelor singure) se impune aici o intervenție a statului pentru a susține și încuraja integrarea pe piața muncii a acestei categorii. De altfel, o sugestie făcută de participantele la studiu a fost aceea de a încuraja administrația publică să încheie acorduri de colaborare cu principalii angajatori pe plan local pentru a securiza locuri de muncă pentru mamele singure.
- b. Stimularea angajatorilor, prin campanii de informare și politici specifice, de a adopta un program flexibil de lucru care să permită angajaților, spre exemplu, să aleagă ora de venire la serviciu sau să lucreze de acasă.
- c. Adoptarea de către angajatori a unor politici organizaționale care să facă locul de muncă prietenos cu responsabilitățile familiale. Politicile organizaționale care armonizează munca cu responsabilitățile familiale sunt rar întâlnite în România. Totuși conștientizarea faptului că majoritatea angajaților unei companii va avea, mai devreme sau mai târziu, copii în întreținere este un motiv suficient pentru o companie să adopte măsuri și politici care să permită angajaților să-și împlinească și responsabilitățile familiale. Acest lucru aduce beneficii substanțiale companiilor în condițiile în care un părinte dezvoltă un grad mai mare de loialitate față de o companie atentă la nevoile sale. În plus, atenuarea grijilor pentru proprii copii generată de astfel de politici organizaționale ar produce o creștere a productivității muncii.
- d. Asigurarea unui venit stabil pentru întreținerea familiei. Acest lucru implică, cel mai adesea completarea veniturilor salariale realizate de părinte cu alocații financiare acordate de stat astfel încât întreținerea veniturilor la nivel de familie să permită o calitate decentă a vieții.
- e. Dezvoltarea serviciilor de îngrijire și supraveghere a copiilor. Existența serviciilor cu program prelungit pentru îngrijirea și educarea copiilor (creșe, grădinițe, pre-school și after-school, centre de zi) joacă un rol esențial în facilitarea integrării pe piața muncii a mamelor singure. Toate participantele la acest studiu care au beneficiat de serviciile unui centru de zi pentru copii (este cazul mamelor din Curtea de Argeș) au lăudat și încurajat astfel de inițiative.

Un studiu național realizat în anul 2012 în cadrul proiectului „Echilibru - o nouă abordare a vieții familiale cu cea profesională” (POS DRU/97/6.3/S/60002) a relevat faptul că dezvoltarea acestor servicii este absolut necesară mai ales în ceea ce privește:

- Mediul rural, unde servicii cu program prelungit sunt aproape inexistente. Aici, nu există servicii pentru copii de până la 3 ani, majoritatea grădinițelor publice sunt cu program scurt, grădinițele private sunt aproape inexistente, iar serviciile de tip preschool sau afterschool lipsesc cu desăvârșire.
- Serviciile de îngrijire a copiilor de până la 3 ani. Pentru această categorie de vârstă creșa este singura instituție ce poate asigura servicii accesibile din punct de vedere financiar pentru o familie monoparentală. Însă creșele sunt puternic subdezvoltate atât în mediul rural cât și în mediul urban, numărul de locuri în creșe fiind infim comparativ cu nevoia socială existentă.

Dincolo de aceste aspecte care fac trimitere la existența și accesibilitatea spațială a acestor centre se pune și problema accesibilității financiare a acestor servicii. În condițiile în care serviciile private (creșe, grădinițe, bone) sunt absolut inaccesibile financiar pentru mamele singure, integrarea pe piața muncii este facilitată doar de accesibilitatea serviciilor de stat sau a celor informale asigurate de membri ai familiei extinse sau ai comunității. Din acest punct de vedere, mamele singure se află într-o puternică relație de dependență față de membrii familiei extinse (părinți, frați sau alte rude) care devin singura șansă pentru o viață normală.

Trebuie însă subliniate o serie de diferențe între spațiul rural și cel urban în ceea ce privește barierele de găsim și menținere a unui loc de muncă pentru mamele singure. Potrivit participantelor la studiu găsim un echilibru între familie și locul de muncă este mult mai puțin problematică pentru mamele singure din mediul rural decât pentru cele din mediul urban. Astfel, majoritatea mamelor din mediul rural a apreciat că statutul de mamă singură nu reprezintă o barieră pentru găsim și păstrarea unui loc de muncă și că:

Este la fel de greu pentru toată lumea: femei, bărbați, tineri. (Femeie 42 ani)

Aici nimeni nu are de lucru. Nu contează dacă ai sau nu copii pentru că oricum nu există locuri de muncă. (femeie 35 ani)

Datele de teren ne permit să afirmăm că pentru femeile din mediul rural statutul de locuitor din mediul rural joacă un rol mult mai puternic și mai semnificativ în blocarea accesului pe piața muncii decât statutul de femeie sau cel de mamă singură.

Trebuie precizat aici că majoritatea participantelor la focus grupurile organizate în mediul rural, ca de altfel majoritatea locuitorilor din localitățile rurale aflate la mai mult de 15 km de un oraș mare, nu a avut niciodată un loc de muncă. Se impune astfel diferențierea între mame care au sau au avut loc de muncă și mame care nu au avut niciodată un loc de muncă. Astfel, afirmațiile făcute de mamele din mediul rural care nu au avut niciodată un loc de muncă sunt pur ipotetice. Ele prezintă, fără excepție, o situație puțin problematică:

Îi las cu mama, cu tata, văd eu cu cine. Nu e o problemă. Serviciu să am. (femeie 33 ani)

Situația este complet diferită în cazul femeilor din mediul rural care au avut sau au loc de muncă. Principalele dificultăți ridicate de acestea sunt naveta și dificultatea de a face ore suplimentare, dar și lipsa de rentabilitate a unui loc de muncă:

Ca să ajung la serviciu trebuie să plec cu două ore mai devreme. Seara ajung târziu acasă și nu mai am timp de copii sau de gospodărie. Ar trebuie să avem locuri de muncă aici, în sat, dar nu ne dă nimeni. (femeie 37 ani)

La cât costă naveta, nu merită. După ce că primești un salariu mic, dai jumătate din bani pe transport. (femeie 37 ani)

Problema rentabilității muncii salariale pentru persoanele din mediul rural nevoite să facă naveta pe distanțe mai lungi de 15 km este un aspect extrem de important care explică lipsa de interes și preocupare a subiecților participanți la studiu pentru căutarea unui loc de muncă. Astfel, toate persoanele din mediul rural care nu au avut niciodată un loc de muncă au declarat că nici nu au căutat vreodată. Nu au cumpărat ziare cu anunțuri de locuri de muncă, nu au întrebat la primărie despre locuri de muncă și nici nu au cerut

ajutor cuiva în acest sens. Calculul rentabilității este relativ simplu. La un salariu minim pe economie, cât ar primi un angajat din mediul rural fără pregătire profesională superioară, suma rămasă după scăderea costurilor de transport ar fi comparabilă cu veniturile rezultate din subvenția pentru venitul minim garantat, munca zilieră la negru și munca în propria gospodărie. Această stare de fapt nu oferă un imbold suficient de puternic pentru depășirea rezistenței la schimbare pe care o implică căutarea și păstrarea unui loc de muncă.

Studiul de față ne permite astfel să argumentăm că problema discriminării mamelor singure pe piața muncii este o problemă presantă mai ales în mediul urban. În absența unui loc de muncă mamele de aici au puține alternative de securizare a traiului și suplimentare a veniturilor oferite de stat ca subvenții sociale. În mediul rural subvențiile oferite în baza legii venitului minim garantat sunt adesea dublate de munca în propria grădină de legume sau munca zilieră în agricultură. Aceste surse suplimentare sunt rareori valabile pentru mamele din mediul urban. În plus, la nivelul mediului urban avem și un grad mai redus de suport social oferit de rudele apropiate. De regulă, în mediul rural o mamă singură trăiește în gospodăria părinților beneficiind de implicarea acestora în supravegherea copiilor pe timpul serviciului. În mediul urban familiile, fie ele și monoparentale, sunt familii nucleare formate doar din părinți și copii, fără o prezență constantă a bunicilor. Astfel, mediul urban pune mamele singure într-o mare situație de dependență față de serviciile de îngrijire și educare a copiilor.

ANEXA 1

ORGANIZAȚII CE FURNIZEAZĂ SERVICII DESTINATE VICTIMELOR VIOLENȚEI DOMESTICE ÎN JUDEȚELE DE IMPLEMENTARE A PROIECTULUI

ARGEȘ

Directia Generala de Asistența Socială și Protecția Copilului Argeș

Servicii pentru victimele violenței în familie:

- Consiliere juridică a victimelor violenței în familie
- Consiliere psiho-socială specifică
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Asistența/consiliere pentru găsierea unui loc de muncă
- Intermediere relații cu alte instituții
- Consilierea copiilor martori la violența în familie
- Mediere și Asistența socială
- Informare și orientare victimelor violenței în familie
- Servicii de informare și sensibilizare a populației
- Asistența medicală
- Informare și îndrumare

OLT

Directia Generala de Asistența Socială și Protecția Copilului Slatina

Asistența socială

- Consiliere psihologică
- Consiliere juridică
- Informarea și orientarea victimelor violenței în familie

NEAMȚ

Directia Generala de Asistența Socială și Protecția Copilului Neamț

Asistența socială

- Consiliere psihologică
- Consiliere juridică
- Informarea și orientarea victimelor violenței în familie

Fundatia Umanitara „Columna” Neamț

Consiliere juridică a victimelor violenței în familie

- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Consiliere/asistența pentru creșterea siguranței personale după ieșirea din centru
- Asistența/consiliere pentru găsierea unui loc de muncă
- Intermediere relații cu alte instituții
- Consilierea copiilor martori la violența în familie
- Servicii pentru copii: supraveghere, asistența educațională
- Mediere și asistența socială
- Informare și orientare victimelor violenței în familie
- Asistența medicală
- Informare și îndrumare

Fundatia „Episcop Melchisedec” Roman

- Consiliere juridică a victimelor violenței în familie
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Intermediere relații cu alte instituții
- Mediere și Asistența socială
- Informare și orientare victimelor violenței în familie

Centrul Social de Urgență „Blândul Pastor” – Roznov

- Consiliere socială
- Consiliere psihologică
- Consiliere juridică
- Asistența medicală

Primaria Oras Roznov – Centru pentru servicii de informare si sensibilizare a populatiei

- Informare si orientare victimelor violentei în familie

Protopopiatul Roman – Biroul de Asistența Sociala – centrul de consiliere, informare, asistenta si suport pentru persoanele si familiile aflate într-o situatie de risc social Roman

- Asistența/consiliere pentru gasirea unui loc de munca
- Informare și îndrumare

Primaria Gîrcina – Centru pentru servicii de informare si sensibilizare a populatiei

- Informare si orientare victimelor violentei în familie
- Servicii de infomare si sensibilizare a populatiei

IAȘI

Fundația Hecuba

- Consiliere psiho-sociala specifica (evaluare pericol, plan de securizare)
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Asistența/consiliere pentru gasirea unui loc de munca
- Intermediere relații cu alte instituții
- Servicii pentru copii: supraveghere, asistența educaționala
- Mediere si asistenta sociala
- Informare si orientare victimelor violentei în familie
- Informare și îndrumare

Direcția Generala de Asistența Sociala și Protecția Copilului Iași

- Consiliere juridica a victimelor violentei în familie
- Acompaniere în instanța
- Consiliere psiho-sociala specifica (evaluare pericol, plan de securizare)

- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Consiliere/asistența pentru creșterea siguranței personale dupa ieșirea din centru
- Asistența/consiliere pentru gasirea unui loc de munca
- Intermediere relații cu alte instituții
- Consilierea copiilor martori la violenta în familie
- Servicii pentru copii: supraveghere, asistența educaționala
- Mediere si asistenta sociala
- Informare si orientare victimelor violentei în familie
- Servicii de infomare si sensibilizare a populatiei
- Informare și îndrumare

Direcția de Asistența Comunitara

- Consiliere juridica a victimelor violentei în familie
- Consiliere psiho-sociala specifica (evaluare pericol, plan de securizare)
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Asistența/consiliere pentru gasirea unui loc de munca
- Intermediere relații cu alte instituții
- Consilierea copiilor martori la violenta în familie
- Servicii pentru copii: supraveghere, asistența educaționala
- Mediere si asistenta sociala
- Informare si orientare victimelor violentei în familie
- Asistența medicala
- Informare și îndrumare

DOLJ

Direcția Generala De Asistența Sociala și Protecția Copilului Dolj

- Asistenta sociala
- Consiliere psihologica
- Consiliere juridica
- Informarea si orientarea victimelor violentei în familie

DÂMBOVIȚA

Direcția Generală De Asistență Socială și Protecția Copilului Dâmbovița

- Consiliere juridică a victimelor violentei în familie
- Acompaniere în instanță
- Consiliere psiho-socială specifică
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Consiliere/asistență pentru creșterea siguranței personale
- Asistență/consiliere pentru găsirea unui loc de muncă
- Intermediere relații cu alte instituții
- Consilierea copiilor martori la violență în familie
- Servicii pentru copii: supraveghere, asistență educațională
- Mediere și Asistență socială
- Informare și orientare victimelor violentei în familie
- Informare și îndrumare

Servicii pentru agresori:

- Reabilitarea și reinsertia socială a agresorilor

Direcția de Asistență Socială Târgoviște – Centrul Social de prevenire și combatere a violenței în familie „Împreună vom reuși”

- Consiliere juridică a victimelor violentei în familie
- Acompaniere în instanță
- Consiliere psiho-socială specifică
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Consiliere/asistență pentru creșterea siguranței personale
- Asistență/consiliere pentru găsirea unui loc de muncă
- Intermediere relații cu alte instituții
- Consilierea copiilor martori la violență în familie
- Servicii pentru copii: supraveghere, asistență educațională
- Mediere și asistență socială
- Informare și orientare victimelor violentei în familie
- Servicii de informare și sensibilizare a populației
- Asistență medicală
- Informare și îndrumare

Asociația Târgoviște Spre Europa – Birou de Consiliere

- Consiliere juridică
- Consiliere pentru creșterea autonomiei și auto-determinare
- Asistență/consiliere pentru găsirea unui loc de muncă
- Servicii de informare și sensibilizare a populației

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Marine Segalen Sociologia Familiei, ed Polirom, 2011
2. Raluca Popescu - Introducere în sociologia familiei, ed Polirom, 2009
3. Matei, Sănduleasa și Ghența (2011), sondaj reprezentativ pentru familiile monoparentale.
4. Kolbo, J. R. (1996); O'Keefe, M. (1995). Predictors of child abuse în maritally violent families. *Journal of Interpersonal Violence*, 10(1), 3-25; Shipman, K. L., et al. (1999); Straus, M. A., & Gelles, R. J. (Eds.) (1990).
5. Maria Roy, Children în the Crossfire, 1988.
6. Browne, Angela. When Battered Women Kill. (The Free Press 1987). Ewing, Charles Patrick. Battered Women Who Kill. (Lexington Books 1987).
7. European Union Agency for Fundamental Rights - Violence against women:
8. an EU-wide survey, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014
9. Iolanda Mitrofan, Cristian Ciuperca - Psihologia relatiei de cuplu, ed SPER 2009
10. Voinea Maria - Tipologia familiilor monoparentale din România,
11. Cristina Stefan - Familia monoparentala,o abordare politica,Editura Polirom,2006.
12. Andreea CAMBIR, Viorica DUMA , Mariana PIETREANU, Andoria IONIȚĂ, Corina PĂCURAR (INS) - Studiu privind evoluția fenomenului familiilor monoparentale din România, 2009
13. Poliția Română - http://www.politiaromana.ro/Ordine_publica/violenta_in_familie.pdf
14. Agenția Națională pentru Protecția Familiei – Ghid de intervenție în cazurile de violență domestică. (<http://www.mpublic.ro/>)
15. Aurora Liiceanu, Doina Ștefana Saucan, Mihai Ioan Micle – Violența domestică și criminalitatea feminină, Institutul Național de Criminologie, 2004
16. Asociația Transcena - Studiu exploratoriu privind serviciile sociale pentru victimele violenței în familie, 2013

Beneficiar:

ASOCIAȚIA PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ SLATINA

Adresa: Aleea Independenței nr. 1, Birou 59,

Slatina, Județul Olt, România

Telefon/Fax: 0249.416.345

Website: www.adds.ro

Website proiect: www.femintegra.ro

E-mail: info@femintegra.ro

Parteneri:

SERVICIUL PUBLIC
DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ
CURTEA DE ARGEȘ

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

Proiect: FEMINTEGRA - Integrarea profesională, socială și personală a femeilor dezavantajate prin inserția pe piața muncii

Contract: POSDRU/144/6.3/S/128158

Editor: ADDS

Data publicării: octombrie 2014

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României